

Başvuru: 16.02.2025

Kabul: 30.03.2025

OnlineFirst: 31.03.2025

DOI: 10.37344/talim.2025.67

Copyright @ 2025 • ÖNDER

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/talim>

e-ISSN: 2630-5887

Mart 2025 • 9(1) • 48-75

Yaygın Din Eğitiminde Yeni Bir Aktör: Diyanet Gençlik Merkezleri (İstanbul İli Örneği)*

İlayda Eker¹, Ayhan Öz²

Öz

Diyanet İşleri Başkanlığı resmi anlamda sorumlu olduğu yaygın din eğitimi görevini farklı kurumlar aracılığıyla gerçekleştirmektedir. Bu kapsamda gençlere yönelik yürütmüş olduğu faaliyetlerde yeni bir kurumsal aktör olarak Diyanet Gençlik Merkezleri karşımıza çıkmaktadır. Bahse konu merkezler, 2018 yılından itibaren Türkiye'nin çeşitli il ve ilçelerinde açılmaya başlanmıştır. Diyanet Gençlik Merkezleri ile gençlerin; zamanlarını dinî, sosyal, kültürel ve sanatsal etkinliklerle değerlendirmeleri ve akranlarıyla olan ilişkilerini güçlendirmeleri hedeflenmektedir. Bu araştırma, İstanbul ilinde bulunan Diyanet Gençlik Merkezlerindeki faaliyetlerden istifade eden gençlerin bu faaliyetlere dair memnuniyet ve beklenti durumlarını tespit etmeyi amaçlamaktadır. Çalışmanın örneklemi, 12 farklı merkezde faaliyetlere katılım gösteren toplam 155 bireyden oluşmaktadır. Veri toplama sürecinde, araştırmacı tarafından geliştirilen anket ve gözlem formu kullanılmıştır. Anket; katılımcıların cinsiyet, yaş, eğitim durumu gibi demografik bilgilerini içermesinin yanı sıra, Diyanet Gençlik Merkezlerinin faaliyetlerine yönelik memnuniyet ve beklenti düzeylerini belirlemeye yönelik soruları da kapsamaktadır. Analiz sürecinde, demografik bilgiler ile Diyanet Gençlik Merkezlerinden sağlanan memnuniyete ilişkin verilerin frekans ve yüzde dağılımları ortaya konmuş ve bu bulgular alt başlıklar altında değerlendirilmiştir. Katılımcıların hizmetlerden memnuniyet düzeyleri, cinsiyet, yaş ve hizmet alınan Diyanet Gençlik Merkezi gibi değişkenlere göre karşılaştırılarak analiz edilmiştir. Yapılan araştırmanın sonucunda elde edilen bulgular, katılımcıların yaklaşık olarak %87'sinin genel olarak DGM'den, %80'inin dinî içerikli eğitim ve faaliyetlerden, %60'ının ise din eğitimi destekleyici sosyal ve sportif faaliyetlerden memnun olduğuna işaret etmektedir.

Anahtar Kelimeler

Din Eğitimi, Yaygın Din Eğitimi, Diyanet İşleri Başkanlığı, Diyanet Gençlik Merkezleri, Gençlik

A New Aktor Non-Formal Religious Education: Religious Affairs Youth Centers (Example Of Istanbul Province)

Abstract

* Bu makale, İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı'nda "Diyanet İşleri Başkanlığına Bağlı Gençlik Merkezlerinin Yaygın Din Eğitiminde Yeri: İstanbul İli Örneği" konulu tamamlanmış olan yüksek lisans tezinden üretilmiştir.

¹ Sorumlu Yazar: Öğretmen, MEB Özel Kurum, İstanbul, Türkiye, ilydeker@gmail.com, ORCID: 0000-0001-8549-1256

² Doç. Dr., Marmara Üniversitesi, İlahiyat Fakültesi, Felsefe ve Din Bilimleri Bölümü, İstanbul, Türkiye, ayhanoz37@hotmail.com, ORCID: 0000-0003-4597-1970

The Presidency of Religious Affairs carries out its officially mandated task of widespread religious education through various institutions. In this context, the Diyanet Youth Centers emerge as a new institutional actor in activities aimed at young people. These centers have been established in various provinces and districts of Turkey since 2018. The aim of the Religious Affairs Youth Centers is for young people to spend their time with religious, social, cultural and artistic activities and to strengthen their relationships with their peers. This study aims to determine the satisfaction levels and expectations of young people benefiting from the activities at Diyanet Youth Centers in Istanbul. The sample of the study consists of a total of 155 individuals participating in activities in 12 different centers. In the data collection process, a survey and observation form developed by the researcher were used. In addition to the demographic information of the participants such as gender, age, and educational status, the survey also includes questions aimed at determining the satisfaction and expectation levels regarding the activities of the Religious Affairs Youth Centers. In the analysis process, frequency and percentage distributions of demographic information and data regarding satisfaction obtained from the Religious Affairs Youth Centers were presented and these findings were evaluated under subheadings. The satisfaction levels of the participants with the services were compared and analyzed according to variables such as gender, age, and the Religious Affairs Youth Center where the service was received. The findings obtained as a result of the research indicate that approximately 87% of the participants were satisfied with the Religious Affairs Youth Centers in general, 80% with religious education and activities, and 60% with social and sports activities supporting religious education.

Keywords

Religious Education, Non-Formal Religious Education, Presidency of Religious Affairs, Religious Affairs Youth Centers, Youth

فاعل جديد في التعليم الديني الشامل: مراكز الشباب التابعة لرئاسة الشؤون الدينية (نموذج محافظة إسطنبول)

ملخص

تقوم رئاسة الشؤون الدينية بتنفيذ مهمتها الرسمية في التعليم الديني العام من خلال مؤسسات مختلفة. وفي هذا السياق، يظهر "مراكز الشباب التابعة لرئاسة الشؤون الدينية" كفاعل مؤسسي جديد في الأنشطة التي تنفذها الرئاسة لصالح الشباب. وقد بدأ إنشاء هذه المراكز تهدف مراكز الشباب التابعة لرئاسة الشؤون الدينية إلى تمكين الشباب من قضاء . في مختلف المدن والمناطق التركية منذ عام 2018 أوقاتهم في أنشطة دينية واجتماعية وثقافية وفنية، وتعزيز علاقاتهم مع أقرانهم. تهدف هذه الدراسة إلى تحديد مدى رضا الشباب . المستفيدين من أنشطة مراكز الشباب التابعة لرئاسة الشؤون الدينية في مدينة إسطنبول، بالإضافة إلى معرفة توقعاتهم بشأن هذه الأنشطة تتكون عينة الدراسة من 155 فردًا شاركوا في الأنشطة في 12 مركزًا مختلفًا. وخلال عملية جمع البيانات، تم استخدام استبيان ونموذج ملاحظة تم تطويرهما من قبل الباحث. يحتوي الاستبيان على معلومات ديموغرافية مثل الجنس والعمر والمستوى التعليمي للمشاركين، في مرحلة التحليل، تم تحديد تكرار وتوزيع النسب . بالإضافة إلى أسئلة تهدف إلى قياس مدى رضاهم عن أنشطة المراكز وتوقعاتهم بشأنها المثوية للمعلومات الديموغرافية وبيانات الرضا عن الخدمات المقدمة في المراكز، وتم تقييم هذه النتائج تحت عناوين فرعية مختلفة. كما تم تحليل مستويات رضا المشاركين عن الخدمات التي يتلقونها من خلال مقارنة البيانات بناءً على متغيرات مثل الجنس والعمر والمركز أظهرت نتائج البحث أن حوالي 87% من المشاركين راضون بشكل عام عن مراكز الشباب التابعة لرئاسة . الذي يتلقون فيه الخدمة الشؤون الدينية، و80% راضون عن الأنشطة التعليمية الدينية، بينما أعرب 60% عن رضاهم عن الأنشطة الاجتماعية والرياضية الداعمة للتعليم الديني.

الكلمات المفتاحية

شباب، التعليم الديني، التعليم الديني العام، رئاسة الشؤون الدينية، مراكز الشباب للشؤون الدينية

Giriş

Pratiğe bakan yönüyle bireylerde dinî davranış geliştirme faaliyeti olarak tarif edilebilecek olan din eğitimi³, doğumla, hatta doğum öncesiyle başlayıp hayat boyu devam eden ve farklı aktörlerin katkısıyla şekillenen uzun bir süreç karşılık gelmektedir. Bu anlamda bebek, çocuk, genç, yetişkin ya da yaşlı olma durumu fark etmeksizin herkes bu eğitimin potansiyel muhataplarıdır. Bu kişilere yönelik yürütülecek din eğitimi süreçlerinde aile, çevre ve kurumsal yapılar önemli birer aktör olarak rol oynamaktadır. Aile ve çevrede daha çok plansız olarak yürütülen din eğitimi, kurumlar eliyle daha planlı ve sistemli bir faaliyete dönüşmektedir. Türkiye’de din eğitimi denildiğinde akla gelen iki kurum Millî Eğitim Bakanlığı (MEB) ve Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB)’dir. MEB, din eğitiminin örgün ayağını organize ederken DİB ise yaygın din eğitimi kapsamındaki faaliyetleri planlamakta ve yürütmektedir. Kanun, DİB’e halkı din konusunda aydınlatmak şeklinde bir görev yüklemektedir.⁴ Bu kapsamda DİB, 4-6 yaş grubundan yetişkinlere kadar çok geniş bir yelpazede din eğitimi vererek bu alanda önemli bir kamu hizmeti ifa etmektedir. Son dönemde DİB’in ağırlık verdiği gruplardan birinin de gençler olduğu görülmektedir. Gençlere yönelik faaliyetler DİB hizmet birimleri arasında yer alan “Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü” tarafından yürütülmektedir. Teşkilat kanunda “Aile, kadın, gençlik ve toplumun diğer kesimlerine yönelik dinî konularda aydınlatma ve rehberlik yapmak” ve “İhtiyaç duyulan yerlerde okuma salonu, aile ve dinî rehberlik merkezi, gençlik çalışmaları merkezi ve benzeri yerler açmak ve bunlarla ilgili işleri yürütmek” bu birimin görevleri olarak ifade edilmektedir.⁵

Gençlik kavramı ergenliği de içine alan 12-25 arası dönem için kullanılan bir kavramdır.⁶ Bu dönem bireylerin şahsi hayatı kadar toplumların geleceği içinde de kritiktir. Zira bugün genç olarak karşımıza çıkan bireyler geleceğin yetişkinleri olarak topluma yön vereceklerdir. Gençlerin gelecekte kendilerinden beklenen görevi üstlenebilmeleri ise eğitim sayesinde mümkündür. Bu manada gençlerin geleceğe hazırlanması eğitim alanında politika yapıcılar için önemli bir görevdir. Gençler sahip oldukları dinamizme karşılık tecrübe ve birikim anlamında desteğe ve yönlendirmeye muhtaçtır. Günümüzde yaşanan hızlı değişim, popüler kültürün etkisi, özgürlükle ilişkili tartışmalar, rol model eksikliği, anormal davranışlarını sıradanlaşması gibi durumlar gençlere yönelik eğitimlerin önemini daha da arttırmıştır. Bunların yanında dini algılama ve yaşayışta gözlenen değişimler gençlerin din eğitimi anlamında da desteklenmesini gerekli kılmaktadır. Alanda yapılan çalışmalar bugün gençlerin büyük bir kısmının kendilerini dinî kurumlarla ilişkilendirmediklerini; buna mukabil dinî ve manevi bir arayış içinde olduklarını göstermektedir.⁷ Bu arayış bilişsel gereksinimler kadar duyuşsal ihtiyaçları da ihtiva etmektedir. Bireylerin kimlik ve kişiliğinin gelişiminde önemli yeri olan inanç ve değerlerin gençlerle buluşturulması bu dönemde verilecek eğitimlerin ana temalarından birini oluşturmaktadır.⁸

Türkiye’de gençlerin gelişimi ve topluma katılımı için çeşitli politikalar ve projeler uygulanmakta, bu bağlamda birçok kurum ve kuruluş çeşitli inisiyatifler geliştirmektedir. Bunlardan biri de Diyanet İşleri Başkanlığı tarafından açılan “Diyanet Gençlik Merkezleri” (DGM)’dir. Bu merkezler, gençlerin dinî, sosyal ve

³ Muhammet Şevki Aydın, *Din Eğitimi Bilimi* (Kayseri: Kimlik Yayınları, 2021), 81.

⁴ Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun (Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun), 633 (1965), md. 1.

⁵ bk. Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun, md. 7.

⁶ Mustafa Köylü - Cemil Oruç, *Gençlik Dönemi Din Eğitimi* (Ankara: Nobel, 2023), 9.

⁷ Köylü - Oruç, *Gençlik Dönemi Din Eğitimi*, (2023), X-XV.

⁸ Yüksel, Zeynep. “Gençlerin Dindarlık Algılarının Oluşmasında ve Din Eğitiminde Duyuşsal Düzey”. *Gençlik ve Din*. ed. Banu Gürer. 25-43. İstanbul: Kriter, 2022.

kültürel gelişimlerini desteklemek amacıyla tasarlanmış olup burada sunulan faaliyetlerle gençlerin kişisel ve dinî gelişimlerine katkı sunmak hedeflenmektedir. Bu merkezlerde düzenlenen etkinlikler, gençlerin bir araya gelerek fikir alışverişinde bulunmalarına, sosyal becerilerini geliştirmelerine ve toplumsal sorumluluk bilincini kazanmalarına hizmet etmektedir. Ayrıca, bu merkezlerde sunulan dinî eğitimler, gençlerin dini daha iyi anlamalarına ve hayatlarına daha doğru bir şekilde aktarmalarına yardımcı olmaktadır.

Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), toplumu geleceğe taşıyacak niteliklere sahip bir gençlik yetiştirmeyi amaçlamakta ve bu amaçla çeşitli eğitim faaliyetleri gerçekleştirmektedir.⁹ 2011 yılındaki ilk hizmet raporunda gençlik, dezavantajlı grup olarak ele alınmış ve sosyal hizmetler kapsamında üç seminer düzenlenmiştir.¹⁰ 2012’de II. Cami Görevlileri Çalıştayında gençlere yönelik faaliyetlerin gerekliliği vurgulanmış, cami merkezli gençlik çalışmaları önerilmiştir.¹¹ Bu düzenlemelerin 2013 yılında da kararlıkla sürdürülmesi, gençlerin camiye tanınmaları ve cemaate katılımlarını arttırmaya yönelik cami merkezli aktivitelerin yapılması gerektiği ifade edilmiştir.¹² 2014’te Camiler ve Din Görevlileri Haftası’nın teması “Cami ve Gençlik” olarak belirlenmiş, gençlerin cami ile ilişkilerini güçlendirmek için çeşitli STK’larla istişareler yapılmıştır. Buralarda, cami merkezli aktivitelerin artırılması, gençlik kulüpleri ve öğrenci evleri gibi çalışmalar önerilmiştir. Çalıştaylarda, gençlerin zihniyet ve değerler dünyasına dair konulara da yer verilmiştir.¹³

2015 yılında DİB, gençlik çalışmalarına ayrı bir başlık açarak, Gençlik ve Spor Bakanlığı ile imzaladığı iş birliği ile gençlerin sosyal, kültürel ve sportif gelişimlerine katkıda bulunmayı hedeflemiştir. 2015 yılı boyunca çeşitli kamplar düzenlenmiş ve gençlere yönelik etkinlikler gerçekleştirilmiştir.¹⁴ 2016’da gençliğe yönelik çalışmalar, “Özel Gruplara Yönelik Manevi Destek ve Rehberlik Çalışmaları” başlığı altında değerlendirilmiştir.¹⁵ 2017’de gençlik koordinatörlüğü sistemi kurularak gençlik koordinatörlüğünün sistemleştirilmesi adına önemli bir adım atılmıştır. İlgili yılda ilahiyat programları ve Diyanet Okuma Salonları (DOS) projesi başlatılmıştır.¹⁶ 2018 itibarıyla “Gençliğe Yönelik Hizmetler” Sosyal ve Kültürel İçerikli Din Hizmetleri Daire Başkanlığı uhdesine verilmiştir. Gençlere yönelik projeler arasında DGM öne çıkmaktadır. DGM projesinin temelini oluşturduğu düşünülen örnek proje, Mezitli’deki Mustafa Şahin Cami İmam-Hatibi tarafından hazırlanan “Geç Kalma Genç Kal”dır.¹⁷ Bu proje ile gençlerin cami merkezli din hizmetlerinden daha fazla yararlanması hedeflenmiştir. Gençlik faaliyetlerinin düzenli yürütülmesi için “Diyanet İşleri Başkanlığı Gençlik Çalışmaları Yönergesi” 2018’de yürürlüğe girmiş; ancak DGM özelinde müstakil bir yönerge hazırlanmamıştır.

2019 yılında gerçekleştirilen faaliyetler incelendiğinde, cami müstemilatındaki DGM’ler ve DOS’ların gençler için daha cazip hale getirilmeye çalışıldığı görülmektedir. Bu merkezlerde, Başkanlığın imkanları doğrultusunda görüşme odası, eğitim salonu, çok amaçlı spor salonu, kütüphane, mescit ve mutfak gibi alanlar oluşturulması planlanmış ve sorumlu personel atanmıştır. Sosyal, kültürel ve sportif etkinliklerin artırılması hedeflenmiştir. 2019 yılı itibarıyla 39 DGM ve 211 DOS olmak üzere toplam 250 merkezde

⁹ Diyanet İşleri Başkanlığı Gençlik Çalışmaları Yönergesi (DİBGENÇÇYN), Diyanet İşleri Başkanlığı (2018), md.5.

¹⁰ Seminer konuları: Gençlik Çağı ve Gençlerle İletişim, Yetiştirme Yurdu Gençlerinin Din Eğitimi Problemleri, Gençlik Dönemi Dinî Krizleri ve Din Eğitimi. Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü (DİBDHGM), *Din Hizmetleri Raporu 2011* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2012), 99.

¹¹ DİBDHGM, *Din Hizmetleri Raporu 2012* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013), 94-96.

¹² DİBDHGM, *Din Hizmetleri Raporu 2013* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014), 90.

¹³ DİBDHGM, *Din Hizmetleri Raporu 2014* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2015), 68-73.

¹⁴ DİBDHGM, *Din Hizmetleri Raporu 2015* (Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık, 2016), 154.

¹⁵ DİBDHGM, *Din Hizmetleri Raporu 2019* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019), 161.

¹⁶ DİBDHGM, *Din Hizmetleri Raporu 2017* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019), 102.

¹⁷ DGM’lerin kuruluşunun tarihi sürecine ve amaçlarına dair resmi bir belgeye ulaşılamamıştır. Bu yönde DİB’ten bilgi talep edilmiş fakat bu konuda olumlu dönüt alınamamıştır. Bünyamin Albayrak (ed.), *Cami Görevlilerinden Örnek Projeler* (İzmir: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020), 104.

gençlere yönelik çalışmalar gerçekleştirilmiştir.¹⁸ Başkanlığın 2018 yılı sonu hizmet raporunda belirttiği 2019 hedefleri arasında tüm illerde DGM hizmetlerinin uygulanması yer almaktadır.¹⁹ Bununla birlikte, ilgili yılın verilerine bakıldığında bu hedefin gerçekleştirilemediği anlaşılmaktadır.

2020 yılında pandemi nedeniyle yurtlarda öğrenci bulunmadığı için manevi danışmanlık hizmetlerine büyük oranda ara verilmiş olsa da KYK, TDV ve DGM yurtlarında toplam 992 öğrenciye bu hizmetler sunulmuştur.²⁰ Yıl içinde 254 DGM, 459 DOS ve 12 Genç Ofis açılmış; düzenlenen 108 kampa 4.642 genç katılmıştır.²¹ 2019'daki faaliyetlere devam edilmiş, toplamda ise 2.070.827 gence ulaşılmıştır.²² Pandemi sürecinde sosyal medya programlarına ağırlık verilmiş, 74.408 çevrimiçi programla 5.988.398 kişiye hizmet sunulmuştur.²³ 2021 yılı ise gençlik çalışmalarının sistemleştirdiği bir yıl olarak değerlendirilmiş, çeşitli etkinliklere 4.171.385 genç katılmıştır.²⁴ Ayrıca, gençlere yönelik çeşitli projeler ve iş birlikleri gerçekleştirilmiştir. 2021 yılında düzenlenen gençlik seminerleri ve çalıştaylar, gençlerin gelişimi açısından büyük önem taşımaktadır. "Değerleriyle Yetişen Gençlik" konulu 1072 seminere 47.440 genç katılmıştır. "Kudüs ve Mescid-i Aksa" temalı 323 çevrim içi seminer ise 54.228 kişiye ulaşılmıştır. "Din İstismarıyla Mücadelede Sahih Dinî Bilginin Önemi" üzerine 1.034 seminerde 53.565 genç yer almıştır.²⁵ "II. Gençlik Çalıştayı" 09 Eylül'de, "Gençlik Merkezleri Çalıştayı" 27 Eylül'de, "Değerler Çalıştayı" ise 29-30 Kasım tarihlerinde yapılmıştır.²⁶ Bu etkinlikler, gençlerin toplumsal sorunlara duyarlılıklarını artırmayı ve onları bilinçlendirmeyi hedeflemektedir. 2022 yılında DİB gençlik çalışmaları kapsamında 129.258 faaliyet düzenlenmiş ve bu kapsamda 6.307.688 gence hizmet verilmiştir. Toplamda bu yıl 446'sı DGM, 588'i DOS, 34'ü genç ofis olmak üzere toplam 1.068 gençlik hizmet mekanına ulaşılmış ve 1.217 yerde manevi danışmanlık hizmeti sunulmuştur. İlgili yıl içinde 337 kamp düzenlenmiş, bunlara toplamda 46.728 genç katılmıştır.²⁷ Bunlara ilaveten üç çalıştay gerçekleştirilmiş ve iki yeni proje başlatılmıştır: İlki "Hem Çalışıyorum Hem Öğreniyorum Projesi" dir ve bu projeye 167.428 gence ulaşılmıştır. Diğeri ise, "Ulu Çınarlar Projesi" dir.²⁸

2022 yılı İstanbul gençlik koordinatörlüğünde ise 67.780 faaliyet düzenlenmiş ve bunlardan 1.077.146 genç yararlanmıştır. Bu yıl içerisinde DGM sayısı 58'e, DOS sayısı 50'ye ve Genç Ofis sayısı 25'e ve Diyanet öğrenci evi sayısı 64'e ulaşmıştır.²⁹ "Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Saygılıyım" projesi kapsamında 1.890 katılımcıya hizmet verilmiştir.³⁰ 2023 yılı DİB İdare Faaliyet Raporu'na göre -kesin istatistikler olmamakla birlikte- Türkiye genelinde Diyanet gençlik koordinatörlükleri yaklaşık 8 milyon gence ulaşan çeşitli sosyal etkinlikler düzenlemiştir. "Yazımda Kardeşlik Var" ve "Gençliğe Değer" projeleri kapsamında 43.136 genç kamp programlarından faydalanmıştır. Diğer projelerle de toplamda 1.237.370 gence ulaşılmıştır.³¹ GSB iş birliğiyle, 12 yaş ve üzeri 500 öğrenciye gençlik kampı düzenlenmiş, ayrıca yurt dışından 3.077 öğrenci

¹⁸ DİBDHGM, *Din Hizmetleri Raporu 2019*, 150.

¹⁹ DİBDHGM, *Din Hizmetleri Raporu 2018* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019), 171.

²⁰ DİBDHGM, *Din Hizmetleri Raporu 2020* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020), 170.

²¹ DİBDHGM, *Din Hizmetleri Raporu 2020*, 171.

²² DİBDHGM, *Din Hizmetleri Raporu 2020*, 172.

²³ DİBDHGM, *Din Hizmetleri Raporu 2020*, 181.

²⁴ DİBDHGM, *Din Hizmetleri Raporu 2021* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2022), 169.

²⁵ DİBDHGM, *Din Hizmetleri Raporu 2021*, 180.

²⁶ DİBDHGM, *Din Hizmetleri Raporu 2021*, 188-193.

²⁷ Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), *2022 Yılı İdare Faaliyet Raporu* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2023), 131-133.

²⁸ DİB, *2022 Yılı İdare Faaliyet Raporu*, 136.

²⁹ Diyanet İşleri Başkanlığı İstanbul Müftülüğü (DİBİM), *İstanbul Diyanet Gençlik 2022 Yılı Faaliyet Raporu* (İstanbul, 2022), 2-5. İstanbul Diyanet Gençlik Koordinatörlüğü'nün teşkilat yapısında 24 İl Koordinatörlüğü, 78 İlçe Gençlik Koordinatörlüğü ve 65 Manevi Danışman mevcuttur.

³⁰ DİBİM, *İstanbul Diyanet Gençlik 2022 Yılı Faaliyet Raporu*, 8.

³¹ Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB), *2023 Yılı İdare Faaliyet Raporu* (Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2023), 41-42.

“Değerler Eğitimi ve Erdemli Gençlik” projesi kapsamında misafir edilmiştir.³² DİB yıllık toplam gençlik faaliyetlerinin sayısı ve ilgili yıl içerisinde açılışı gerçekleştirilen DGM sayısı Tablo 1’de gösterilmiştir.

Tablo 1

*DİB Gençlik Faaliyetlerinin ve DGM’lerin Yıllara Göre Verileri*³³

Yıl	Toplam Gençlik Faaliyet Sayısı	Toplam DGM Sayısı
2018	---	51
2019	2.990	39
2020	101.113	254
2021	118.317	326
2022	129.258	446

DİB tarafından yayınlanan bir belgede güncel DGM sayısı 500 olarak geçmektedir.³⁴ 2019 yılından itibaren gençlik faaliyetleri sayısında bir artış gözlemlenmektedir. 2019’daki düşük faaliyet sayısının, pandemi döneminin etkisiyle olduğu düşünülmektedir. 2020 yılında etkinlik sayısının 100 bini aştığı görülmektedir. Yıllar arasındaki faaliyet sayısında artış oranı; 2020 ile 2021 %17.01, 2021 ile 2022 %9,25’tir.

DİB’in 2011-2023 yılları arasındaki gençlere yönelik çalışmaları genel bir değerlendirmeye alındığında, “gençlik” alanının 2018 yılından itibaren daha kapsamlı bir şekilde ele alındığı görülmektedir. Bu süreçte, “Gençlik Koordinatörlüğü” sistemi geliştirilmiş ve il ile ilçelerdeki gençlere ulaşma çabaları artmıştır. GSB, MEB ve TİF gibi kurumlarla yapılan protokoller, gençlik faaliyetlerinin çeşitliliğini artırmış ve bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesi için daha geniş olanaklar sağlamıştır. DİB, gençlik faaliyetlerini daha etkin bir şekilde yürütmek amacıyla okuma salonları, gençlik merkezleri ve genç ofisleri gibi hizmet mekanları açmaya başlamıştır. Özellikle DGM’ler bu bağlamda önemli bir rol oynamaktadır. Bu merkezler, gençlere akranlarıyla vakit geçirebilecekleri ve ailelerinin güvenle gönderebileceği bir ortam sunmaktadır. Gençler, akranlarıyla birlikte aktivitelere katılarak sosyalleşmekte ve kişisel ile dinî gelişimlerine katkı sağlayacak eğitimlerden yararlanabilmektedir.

Bu çalışma, İstanbul’da bulunan DGM’deki faaliyetlere katılım gösteren bireylerin memnuniyet düzeylerini ve beklentilerini incelemeyi hedeflemektedir. Araştırmanın temel sorusu şu şekilde oluşturulmuştur: Diyanet Gençlik Merkezlerindeki faaliyetlerden istifade eden gençlerin bu faaliyetlere dair memnuniyet ve beklenti durumu nedir? Gençlerin katıldıkları dinî eğitimler, sosyal etkinlikler ve eğitimlerle olan iletişimleri üzerine yapılan değerlendirmeler, bu merkezlerin işlevselliği hakkında önemli bilgiler sunmaktadır. Bu çalışmada ele alınan alt problemler şunlardır:

1. Katılımcılar DGM’de verilen dinî eğitimleri nasıl değerlendirmektedir?
2. Katılımcılar DGM’de yürütülen sosyal faaliyetleri nasıl değerlendirmektedir?
3. DGM’deki öğreticilerin/eğitmenlerin/personellerin iletişimi ve mesleki yeterliliği katılımcılar tarafından nasıl değerlendirilmektedir?
4. DGM’de yürütülen faaliyetlerin katılımcıların dinî ve kişisel gelişimine katkısı nedir?
5. Katılımcıların DGM’lerde gerçekleştirilen faaliyetlere dair memnuniyet düzeyleri cinsiyet, yaş ve gençlik merkezi gibi değişkenlere göre farklılaşmakta mıdır?

İlgili literatür incelendiğinde, Diyanet Gençlik Merkezlerinin faaliyetlerinden yararlanan kişilerin memnuniyet durumlarını inceleyen bir çalışmaya rastlanmamıştır. Fakat Diyanet İşleri Başkanlığı’nın

³² DİB, 2023 Yılı İdare Faaliyet Raporu, 73.

³³ 2018 yılına ait toplam faaliyet sayısı belirtilmediği için tabloda yer verilmemiştir. Aynı zamanda 2023 yılına ait toplam faaliyet sayısı ve net olarak toplam DGM sayısı belirtilmediği için paylaşılmamıştır.

³⁴ DİB, “Diyanet Gençlik Merkezleri Listesi” (Erişim 15 Ocak 2025).

yürüttüğü değerler eğitimi ile ilgili olarak Gül'ün (2023) "Diyanet Gençlik Merkezlerinde Yürütülen Değerler Eğitimi Çalışmalarının Öğretmen, Öğrenci, Veli ve Diyanet İşleri Başkanlığı Personeli Görüşleri Çerçevesinde İncelenmesi" adlı makalesi bulunmaktadır. Bu çalışmanın amacı, Diyanet Gençlik Merkezinde yürütülen ve Millî Eğitim Bakanlığı, Diyanet İşleri Başkanlığı, Gençlik ve Spor Bakanlığı arasında imzalanan protokolle hayata geçirilen "Çevreme Duyarlıyım, Değerlerime Sahip Çıkıyorum (ÇEDES) Projesi"nin veli, öğrenci, öğretmen ve DİB personelinin görüşleri doğrultusunda incelenmesidir.³⁵ Bu araştırma ile eş zamanlı yürütülen ve elde edilen verileri destekleyen Gece'nin (2024) "Diyanet İşleri Başkanlığı Gençlik Koordinatörlüğü Çalışmalarının Görevli Personel Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi" adlı yüksek lisans tezi, DİB Gençlik Koordinatörlüğü'nde görev yapan personelin gençlere sunduğu hizmetleri değerlendirmektedir. Bu çalışma, gençlik faaliyetlerinin mevcut durumundaki olumlu yönlerini tespit edip varsa olumsuz yönlerin iyileştirilmesine yönelik önerilerde bulunmayı amaçlamaktadır.³⁶

Literatürde, Gençlik ve Spor Bakanlığı (GSB) ile belediyelere bağlı gençlik merkezlerinde gençlerin beklenti ve memnuniyet düzeylerini inceleyen çeşitli çalışmalar mevcuttur. Gediz'in (2012) yüksek lisans tezi, Batı Akdeniz Bölgesi'ndeki gençlik merkezlerini analiz etmekte; Özkan'ın (2012) tezi ise aynı bölgedeki gençlerin memnuniyetini ve beklentilerini araştırmaktadır. Karagöz'ün (2023) tezi, Kayseri ilindeki GSB bünyesindeki gençlik merkezlerini ele alırken; Demirci'nin (2019) çalışması, Kocaeli ve Sakarya illerindeki gençlerin bu faaliyetlere dair memnuniyet ve beklentilerini incelemektedir. Bu çalışmalar, yakın tarihlerde yapılmış olmaları nedeniyle bu araştırmadan elde edilen verilerin karşılaştırılabilirliği açısından önem taşımaktadır. Yıldız'ın (2019) doktora tezi ise ülke genelindeki çeşitli belediyelere ait gençlik merkezlerindeki faaliyetlerden yararlanan katılımcıları incelemekte ve bu yönüyle diğer çalışmalardan farklılık göstermektedir.³⁷ Mevcut literatür, DGM'lerde yürütülen faaliyetlerin, bu faaliyetlerden yararlanan gençler gözüyle değerlendirilmesini amaçlayan bir çalışma yapılmadığının göstermektedir. Halbuki burada yürütülen faaliyetlerle ilişkili gençlerden dönüt alınması ve planlama öncesinde onların talep ve beklentilerinin tespit edilmesi buralardan beklenen amaçların gerçekleşmesi açısından çok önemlidir. Bu çalışma, ilgili merkezlerin hedef kitlesi olan gençlerin buralarda yürütülen faaliyetlere yönelik memnuniyet ve taleplerini merkeze alması yönüyle önceki çalışmalardan ayrılmaktadır.

Yöntem

Bu araştırma, verilerin belirli bir popülasyondan tek seferde toplanması esasına dayanan kesitsel bir çalışmadır. Nicel yönetime dayanan bu araştırmada genel tarama modelinden yararlanılmıştır. Tarama modeli bir hedef kitlenin belirli olguya ilişkin performans, tutum, düşünce ve tutumlarını betimlemeye dönük çabayı ifade eder.³⁸ Genel tarama modeli ise evren hakkında genel bir yargıya varmak amacıyla evrenin tümü ya da ondan alınacak bir örneklem üzerinde yapılan taramaya karşılık gelir.³⁹ Bu araştırmada DGM'lerden yararlanan gençlerin burada sunulan faaliyetlere yönelik memnuniyet ve beklenti durumları

³⁵ Ali Gül, "Diyanet Gençlik Merkezlerinde Yürütülen Değerler Eğitimi Çalışmalarının Öğretmen, Öğrenci, Veli ve Diyanet İşleri Başkanlığı Personeli Görüşleri Çerçevesinde İncelenmesi", *Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (Eylül 2023).

³⁶ Senanur Gece, *Diyanet İşleri Başkanlığı Gençlik Koordinatörlüğü Çalışmalarının Görevli Personel Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi* (Amasya: Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024).

³⁷ Süleyman Gediz, *Kamu Hizmeti Olarak Rekreasyon Etkinlikleri Kapsamında Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlükleri Batı Akdeniz Bölgesi Gençlik Merkezleri Analizi* (Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012); Mehmet Özkan, *Gençlik Merkezlerinde Yapılan Faaliyetlere Katılan Bireylerin Memnuniyet Düzeylerinin İncelenmesi* (Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016); Ali Karagöz, *Gençlik Merkezi Faaliyetlerine Katılan Bireylerin Beklenti ve Memnuniyet Düzeylerinin İncelenmesi: Kayseri İli Örneği* (Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023); Metin Yıldız, *Belediyelere Ait Gençlik Merkezlerinde Etkinliklere Katılan Bireylerin Serbest Zaman Doyum Düzeyleri, Memnuniyet ve Beklenti Düzeylerinin İncelenmesi* (Elazığ: Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019); Ahmet Bilal Demirci, *Gençlik ve Spor Bakanlığına Bağlı Gençlik Merkezi Hizmetlerinin Algısı: Kocaeli ve Sakarya Örneği* (Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019).

³⁸ Şener Büyüköztürk, *Deneyisel Desenler: Öntest-Sontest, Kontrol Grubu, Desen ve Veri Analizi* (Ankara: Pegem Akademi, 2014), 2.

³⁹ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi* (Ankara: Nobel Yayıncılık, 2012), 79.

tespite çalışıldığı için bu model tercih edilmiştir. Araştırmanın evrenini 2023-2024 öğretim yılında İstanbul'da DİB'e bağlı olarak faaliyet gösteren gençlik merkezlerinin faaliyetlerinden yararlanan kişiler oluşturmaktadır.⁴⁰ Araştırmanın örneklemini ise ilgili evrenden küme örnekleme yöntemiyle belirlenen 12 merkezde faaliyetlere katılan 155 katılımcıdan oluşmaktadır. Katılımcıların gençlik merkezlerine göre dağılımı Tablo 2'de gösterilmiştir.

Tablo 2

Katılım Sağlanan Diyanet Gençlik Merkezi

Diyanet Gençlik Merkezleri	Frekans (f)	Oran (%)
Sarıyer Müftülüğü Diyanet Gençlik Merkezi	37	24
Başakşehir Müftülüğü Diyanet Gençlik Merkezi	33	21
Aynalı Çeşme Camii	20	13
Beşir Ağa Medresesi Diyanet Gençlik Merkezi	19	12
Hasan Zeyneb Camii	14	9
Bağcılar Müftülüğü Diyanet Gençlik Merkezi	10	6
Cihangir Cami ziyaret edildi	6	4
Hacı Talip İdris Kahraman Erkek Kur'an Kursu	6	4
Veysel Karani Camii Kur'an Kursu	5	3
Diğer ⁴¹	5	3
TOPLAM	155	100

Araştırmada veri toplamak için anket tekniğinden yararlanılmıştır. Elde edilen bulguların daha sağlıklı değerlendirilebilmesi için ayrıca gözlem yönteminden de istifade edilmiştir. Veri toplama aracı olarak kullanılan anket formu oluşturulurken literatür taramasından ve uzman görüşünden istifade edilmiştir. Formun etik uygunluğu için etik kurul izni; uygulama için ise DİB'den resmi izin alınmıştır.⁴² Anket formu çevrimiçi form şekline dönüştürülmüş ve eğitimciler üzerinden katılımcılara ulaştırılmıştır. Katılımcılar, anketleri doldurmadan önce bilgilendirilmiştir. Reşit olanlardan "Katılımcı Bilgilendirme ve Onam Formu", reşit olmayanlardan ise velilerinden "Veli Bilgilendirme ve Onam Formu" talep edilmiştir. Çalışmada ayrıca araştırmacı tarafından saha ziyaretleri gerçekleştirilerek gözlem formu üzerinden veri toplanmıştır. DGM sorumlularından merkezin açılışına dair belge ve tanıtım broşürü gibi destekleyici dokümanlar talep edilmiş ve temin edilebilenler çalışmada kullanılmıştır.

Araştırmadan elde edilen veriler SPSS 22.0 paket programı ile analiz edilmiştir. Öncelikle araştırmadan elde edilen verilerin betimsel istatistikleri çıkartılmıştır. Elde edilen betimsel verilerin bağımsız değişkenler açısından anlamlı farklılaşma durumlarını tespit etmek için maddelerin parametrik test koşullarını sağlayıp sağlamadığına bakılmıştır. Bunun için basıklık ve çarpıklık değerleri dikkate alınmış ve ± 2 aralığında değer alan değişkenlerin parametrik test koşullarını sağladığı kabul edilmiştir.⁴³ Tablo 3'te gösterilen 2, 3, 6, 8, 18, 19, 20, 21, 22, 23, 25, 26, 27, 31 nolu maddelerinin parametrik test koşullarını sağlamadığı belirlenmiştir. Bu nedenle, bu maddelerle ilişkili iki alt gruplu değişkenlerin farklılık analizinde non-parametrik testlerden Mann-Whitney U; üç ve daha fazla alt gruplu değişkenlerde ise Kruskal Wallis testi kullanılmıştır. Parametrik test koşullarını sağlayanlarda ise iki alt gruplu değişkenlerde Independent

⁴⁰ İstanbul'da bu merkezlerden yararlanan toplam kişi sayısı için resmi mercilerden bilgi talep edilmiş ancak net sayı bilgisi alınamamıştır.

⁴¹ Katılımcıların az olması sebebiyle şu üç merkez "Diğer" adıyla gruplandırılmıştır: Ümraniye Müftülüğü Prof. Dr. Necmettin Erbakan Diyanet Gençlik Merkezi, Bilal Cebir Diyanet Gençlik Merkezi, İmam Şafii Diyanet Gençlik Merkezi.

⁴² İstanbul 29 Mayıs Üniversitesi Bilimsel Araştırma ve Yayın Etiği Kurulu'nun 19.12.2022 tarih ve 2022/13-1 sayılı etik kurul kararı ile Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü'nün 30.01.2023 tarih ve 3370241 sayılı yazısı.

⁴³ Darren George - Paul Mallery, *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference 17.0 Update* (Bpston: Pearson, 2010).

Samples t Testi; üç ve daha fazla değişkenlerde ise One Way Anova testi uygulanmıştır. Farkın kaynağını tespit etmek için Anova testinde Tukey HSD testinden faydalanılmıştır.

Tablo 3

Maddelerin Parametrik Test Koşulları

Madde No	Maddeler	Çarpıklık Değeri	Basıklık Değeri	Parametrik/ Non-Parametrik
1	Eğitimlerin Sayısı	-1,055	,936	Parametrik
2	Konuların İlgi Çekiciliği	-1,322	2,011	Non-Parametrik
3	İçeriğe Dair Öğretim Süreçleri	-1,429	2,798	Non-Parametrik
4	Teorik Boyutu	-1,154	1,252	Parametrik
5	Pratik Boyutu	-1,113	1,131	Parametrik
6	İçeriğin Zenginliği	-1,354	2,359	Non-Parametrik
7	Materyal Çeşitliliği	-,936	,379	Parametrik
8	Sınıf Ortamının Eğitime Uygunluğu	-1,862	3,949	Non-Parametrik
9	Atölyelerin Sayısı (Mutfak Atölyesi, Sanat Atölyesi vs.)	-,699	-,451	Parametrik
10	Atölyelerin Niteliği	-,946	,465	Parametrik
11	Kitap Okuma Gruplarının Sayısı	-,563	-,459	Parametrik
12	Kitap Okuma Gruplarının Niteliği	-,703	-,240	Parametrik
13	Sanatsal ve Kültürel Faaliyetlerin Sayısı	-,729	-,258	Parametrik
14	Sanatsal ve Kültürel Faaliyetlerin Niteliği	-,885	,063	Parametrik
15	Sportif Faaliyetlerin Sayısı	-,271	-1,070	Parametrik
16	Sportif Faaliyetlerin Niteliği	-,395	-,966	Parametrik
17	Binanın Fiziksel Koşulları	-1,400	1,628	Parametrik
18	Ulaşım	-1,994	5,917	Non-Parametrik
19	Öğretici/Eğitmen Sayısı	-1,624	3,118	Non-Parametrik
20	Öğretici/Eğitmenlerin Gençlerle İletişimi	-2,241	5,764	Non-Parametrik
21	Öğretici/Eğitmenlerin Mesleki Yeterliliği	-2,081	5,733	Non-Parametrik
22	Diyanet Gençlik Merkezini tanımış olmak hayatıma olumlu katkı sağladı.	-2,335	6,462	Non-Parametrik
23	Diyanet Gençlik Merkezinin bir parçası olmak beni daha iyi hissettiriyor.	-2,472	7,294	Non-Parametrik
24	Dini bilgilerimdeki eksiklikleri gidermeme yardımcı oldu.	-2,048	4,170	Parametrik

25	Dinî eğitimlerle dinî daha kolay öğrenmeme ve anlamama yardımcı oldu.	-2,033	4,213	Non-Parametrik
26	Diyanet Gençlik Merkezinde olmaktan memnun değilim.	2,713	6,935	Non-Parametrik
27	Hayatımda dinîmize daha çok yer vermeye teşvik etti.	-1,931	4,110	Non-Parametrik
28	İletişim becerilerimin gelişmesine katkı sağladı.	-1,381	1,637	Parametrik
29	Daha sosyal bir birey olmama katkı sağladı.	-1,462	1,915	Parametrik
30	Uyku, ders, yemek gibi dışında kalan serbest zamanlarımı daha verimli planlamama olumlu katkı sağladı.	-1,265	1,000	Parametrik
31	Diyanet Gençlik Merkezini gençlere tavsiye ederim.	-3,365	11,944	Non-Parametrik

Bulgular ve Tartışma

Araştırmaya katılan 155 katılımcının %66'sının kadın, %34'ünün erkek olduğu belirlenmiştir. Katılımcıların yaş dağılımı şu şekildedir: %8'i 7-10 yaş, %28'i 11-14 yaş, %23'ü 15-18 yaş ve %41'i 19 yaş ve üstündedir. Araştırmaya katılan en genç birey 8 yaşında, en yaşlı birey ise 30 yaşındadır. Bu durum, farklı yaş gruplarının DGM'lerden faydalandığını göstermektedir. Örneklem içerisindeki DGM'ler, gerçekleştirdikleri etkinliklerin yaş gruplarına hitap etmesi açısından değerlendirildiğinde, genellikle dört farklı yaş grubundan bir veya iki gruba yönelik faaliyetlere daha fazla odaklandığı gözlemlenmiştir. Bu nedenle, tüm yaş gruplarına yönelik etkinlik düzenleyen bir DGM'nin olmadığı dikkat çekmektedir. Örneğin, Başakşehir Müftülüğü DGM; lise, üniversite öğrencileri ve mezun genç kızlara yönelik faaliyetler gerçekleştirmektedir. Beşir Ağa Medresesi DGM ise lise düzeyindeki erkek öğrencilerle üniversite düzeyindeki kız öğrencilere odaklanmaktadır. Aynalı Çeşme Camii DGM; ortaokul, lise ve üniversite öğrencilerine hizmet vermektedir. Bu verilerden hareketle DGM'lerde yaş ve hizmet standartları belirlenmesi ve bu standartların uygulanabilmesi için gerekli olanaklar sağlanması gerektiği söylenebilir. GSB ve belediyelere bağlı gençlik merkezlerinde de bu konuda bir standart uygulanmadığı gözlemlenmektedir. Gediz (2012)'in araştırmasına göre 7-26 yaş, Özkan (2016)'ın çalışmasına göre 14-25 yaş ve üzeri, Karagöz (2023)'ün çalışmasında 18 yaş altı-22 yaş ve üzeri, Yıldız (2019)'ın araştırmasına göre 11-35 yaş ve Demirci (2019)'nin çalışmasına göre 15-26 yaş aralığındaki bireylerin bu hizmetlerden yararlandığı görülmektedir.⁴⁴Ayrıca, Başkanlığa ait belgeler incelendiğinde DGM'nin hangi yaş grubuna hitap ettiği konusunda bilgi bulunmamaktadır. Bu nedenle ilköğretim çağındaki çocuklar da bu faaliyetlerden yararlanabilmektedir. DİB mevzuatı içinde “gençlik” kavramının sınırlarını net bir şekilde belirlemelidir.

Katılımcıların öğrenim durumuna bakıldığında üniversite öğrencileri ve mezunlarının katılım oranının (%41) oldukça yüksek olduğu tespit edilmiştir. Bu katılımcıların %88'i aktif öğrenci, %12'si ise mezun durumundadır. Bu bilgi, DGM'lerin sunduğu hizmetlerden yararlanmak için öğrenci olma şartının bulunmadığını ortaya koymaktadır. Katılımcıların %27'si, dört yıllık lisans örgün eğitimde öğrenim gören

⁴⁴ Gediz, *Batı Akdeniz Bölgesi Gençlik Merkezleri Analizi*, 92; Özkan, *Gençlik Merkezlerindeki Memnuniyet Düzeylerinin İncelenmesi*, 22; Karagöz, *Kayseri Gençlik Merkezi*, 59; Yıldız, *Belediyelere Ait Gençlik Merkezleri*, 80; Demirci, *Gençlik Merkezi Hizmetlerinin Algısı*, 71.

bireylerdir. İkinci sırada %25 ile ortaokul, üçüncü sırada ise %22 ile Anadolu İmam-Hatip lisesi grubu yer almaktadır. Genel bir değerlendirme yapıldığında, katılımcıların %40'ı lisans ve lisansüstü, %36'sı ortaokul, %24'ü ise lise düzeyindeki öğrencilerden oluşmaktadır.

Katılımcılara DGM'ye katılım nedenleriyle ilgili soru yöneltilmiş ve en fazla 3 yanıt vermeleri istenmiştir. Elde edilen verilere göre katılımcıların katılım nedenleri şu şekildedir: Birinci sırada %65 ile "Sosyalleşmek ve yeni arkadaşlar edinmek.", ikinci sırada %61 ile "Dinî bilgilerimdeki eksikliği gidermek." ve üçüncü sırada %43 ile "Manevi olarak hissettiğim boşluğu doldurmak." bulunmaktadır. Katılımcıların sosyalleşme süreçlerinin ve dinî bilgi eksikliklerini gidermeye yönelik motivasyonlarının DGM'deki etkinliklere katılımlarında önemli bir rol oynadığı görülmektedir. Ayrıca "Dinî bilgilerimdeki eksikliği gidermek." ve "Manevi anlamda hissettiğim boşluğu doldurmak." seçenekleri birlikte değerlendirildiğinde, katılımcıların yaklaşık üçte ikisinin dinî içerikli nedenlerle etkinliklere katıldıkları anlaşılmaktadır. "Diğer" seçeneği altında verilen yanıtlar arasında "Güvenilir." ve "Arkadaşlarımla daha çok vakit geçirmek için, malum Sarıyer'de gidilecek pek yer yok" ifadeleri, katılımcıların huzur bulabilecekleri mekân arayışı içinde olduklarını da göstermektedir. DGM'nin katılımcılara sağladığı en önemli katkılar sorulduğunda, %28 ile çoğunluğun "Dinî bilgilerimdeki eksiklik giderildi" seçeneğini tercih ettiği görülmüştür. İkinci sırada ise %23 ile "Sosyalleşmemi ve yeni arkadaşlar edinmemi sağladı" ile "Manevi anlamda hissettiğim boşluğu dolduramamda katkı sağladı" yanıtları yer almaktadır. İlk üç madde kendi içinde sıralamaya tabi tutulmadan genel bir değerlendirme yapıldığında, katılımcıların DGM'ye katılma nedenleri ile DGM'nin sağladığı en önemli katkıların büyük oranda örtüştüğü söylenebilir. Bununla birlikte katılımcıların en büyük beklentisi sosyalleşmekken, DGM'nin katılımcılara en belirgin katkısı dinî bilgiler alanında olmaktadır. Bu durum, beklentiler ile mevcut katkı durumu arasında öncelik itibarıyla bir fark olduğunu da gösteriyor. İlgili araştırmalara bakıldığında, Gediz'in (2012) bulgularına göre katılımcıların ilgili merkeze katılma nedenleri sırasıyla; %53,1 ile "Yeni arkadaşlar edinmek ve arkadaşlarımla daha çok vakit geçirmek için", %48,6 ile "Kurslara katılmak" ve %44,9 ile "Gezilere ve kamplara katılmak için" şeklinde sıralanmaktadır.⁴⁵ Demirci (2019) ise yaptığı çalışmada biraz farklı sonuçlar elde etmiştir. Katılımcıların merkezlere katılma nedenleri; %32,1 ile "Kurslara katılmak", %28,9 ile "Gezilere ve kamplara katılmak" ve %14,6 ile "Yeni arkadaşlar edinmek" olarak sıralanmaktadır.⁴⁶ Bu sonuçlar, ortak gerekçenin gençlerin yeni arkadaşlar edinerek sosyalleşme ihtiyacını karşılama olduğu söylenebilir.

Araştırmaya katılanların %41'i aileleri ve yakın çevreleri, %34'ü ise arkadaşları sayesinde DGM ile ilk tanışmalarını gerçekleştirdiklerini ifade etmiştir. Toplamda katılımcıların %75'inin üzerinde çevrenin etkisi gözlemlenmektedir. Faaliyetlerle ilişkili süreçlerin takibi %55 oranında sosyal medya ve %22 oranında arkadaşlar aracılığıyla gerçekleşmektedir. Bu veriler doğrultusunda, yakın çevrenin ve akran etkileşiminin DGM faaliyetlerinin duyurulmasında önemli bir rol oynadığı söylenebilir. Gediz'in (2012) bulgularına göre katılımcıların %57,9'u arkadaşlarının yönlendirmesiyle gençlik merkeziyle tanıştığını belirtmiştir. İkinci sırada %17,8 oranıyla katılımcılar, basın (TV, gazete, dergi vb.) aracılığıyla gençlik merkezinden haberdar olduklarını ifade etmiştir.⁴⁷ Karagöz'ün (2023) bulgularında katılımcıların %43,9'u arkadaşlarının, %18,2'si ise aile ve yakın çevresinin yönlendirmesiyle gençlik merkezine ulaştıklarını belirtmiştir.⁴⁸ Demirci'nin (2019) verilerine göre katılımcıların %30,7'si arkadaşlarının yönlendirmesiyle, %26,8'i ise internet aracılığıyla gençlik merkezinden haberdar olduğunu ifade etmiştir.⁴⁹ Bu sonuçlar, gençlikle ilgili çalışmalar yürüten merkezlerin tanınırlığında aile, yakın çevre ve arkadaşların önemli bir yere sahip olduğunu göstermektedir.

⁴⁵ Gediz, *Batı Akdeniz Bölgesi Gençlik Merkezleri Analizi*, 99.

⁴⁶ Demirci, *Gençlik Merkezi Hizmetlerinin Algısı*, 74.

⁴⁷ Gediz, *Batı Akdeniz Bölgesi Gençlik Merkezleri Analizi*, 99.

⁴⁸ Karagöz, *Kayseri Gençlik Merkezi*, 64.

⁴⁹ Demirci, *Gençlik Merkezi Hizmetlerinin Algısı*, 73-74.

DGM özelinde değerlendirildiğinde, ailenin ve yakın çevrenin etkisinin daha belirgin olduğu, diğer gençlik merkezlerinde ise arkadaş çevresinin daha fazla ön plana çıktığı söylenebilir. Ayrıca, DGM özelinde ailenin çocuğunu DGM faaliyetlerine yönlendirmesi, çocuğun dinî gelişiminde aile faktörünün belirleyici olduğunu ortaya koymaktadır. Burada dikkat çeken bir diğer nokta DGM’lerin sosyal medya hesaplarına bakıldığında bu hesapların çoğunun pasif durumda olmasıdır. Buralarda yürütülen faaliyetlerden ilk haberdar olma, süreç içerisinde bilgi akışını sağlama noktasında bu hesapların aktif kılınması ve sosyal medya yönetiminin daha profesyonel bir şekilde gerçekleştirilmesi katılımcılara erişim noktasında önemli katkı sunacaktır. Anketin sonunda açık uçlu bir soru ile katılımcılara DGM’lerden beklentileri sorulduğunda, yanıt verenlerin %3’ünün “Sosyal medyada Diyanet Gençlik Merkezi’nin daha iyi tanıtımının yapılmasını düşünüyorum.” şeklinde cevap vermiş olması da bu eksikliğe işaret etmektedir. Gece’nin (2024) Diyanet Gençlik Koordinatörleriyle yaptığı çalışmada personellere “Bilişim teknolojileri alanındaki yetkinliğinizi nasıl değerlendiriyorsunuz?” sorusu sorulmuş, 24 kişiden 9’u “Yetkin”, 11’i “Kısmen Yetkin”, 4’ü “Yetkin Değil” şeklinde yanıt vermiştir.⁵⁰ Bu bulgular, DGM’lerin sosyal medya hesaplarında tanıtım ve duyurularını ön plana çıkarmada ve sosyal medya yönetiminde yetersiz kaldığını ve bu alanda iyileştirmelere ihtiyaç duyulduğunu göstermektedir.

Araştırmada katılımcılardan DGM’ye dair genel görüşlerini beşli likert ölçek üzerinden paylaşmaları istenmiştir. “Tamamen Katılıyorum” ve “Katılıyorum” seçenekleri birlikte ele alındığında, yaklaşık %87 oranında bir memnuniyet olduğu tespit edilmiştir. Tablo 4’te görüldüğü üzere katılımcıların %94’ü DGM’de bulunmanın kendilerini iyi hissettirdiğini ve DGM’yi gençlere tavsiye ettiklerini; %93’ü DGM’yi tanımanın hayatlarına olumlu bir etkisi olduğunu; %89’u DGM’nin dinî eğitimler sayesinde dinî bilgileri daha kolay öğrendiklerini; %88’i ise DGM’nin dinî bilgilerini geliştirmeye ve hayatlarında dine daha fazla yer vermeye teşvik ettiğini ifade etmiştir. “İletişim becerilerimin gelişmesine katkı sağladı.” ifadesine katılanların oranı ise %79 olarak tespit edilmiştir. Gül’ün (2023) araştırmasına göre ise öğrencilerin %75’i “Diyanet Gençlik Merkezleri’ni beğendim.” ifadesine “Evet”, %11’i “Hayır” ve %1’i “Kısmen” yanıtını vermiştir. “Proje süresince Diyanet Gençlik Merkezi’nde vakit geçirmek mutlu etti.” ifadesine ise %88’i “Evet”, %20’si “Hayır” ve %0,2’si “Kısmen” demiştir. “Gençlik Merkezi’nde yapılan etkinliklerden memnunum.” ifadesine de %89’u “Evet”, %6’sı “Hayır” ve %2’si “Kısmen” yanıtını vermiştir. Ayrıca, öğrencilerin %87,6’sı boş zamanlarında DGM’ye gitmek istediklerini belirtmiştir. Bu araştırmada elde edilen verilerin bahsi geçen araştırma sonuçlarıyla uyumlu olduğu; bu merkezlerden istifade eden gençlerin buradaki faaliyetlere yönelik memnuniyetinin genel anlamda yüksek olduğu söylenebilir.

Tablo 4

DGM’lerin Katılımcılara Sağladığı Katkı

Diyanet Gençlik Merkezi’nden faydalanmanızın hayatınıza hangi düzeyde katkı sağladığını lütfen değerlendiriniz.										
Tamamen Katılıyorum		Katılıyorum		Kararsızım		Katılmıyorum		Hiç Katılmıyorum		
f	%	f	%	f	%	f	%	f	%	

⁵⁰ Gece, *Diyanet İşleri Başkanlığı Gençlik Koordinatörlüğü Çalışmalarının Değerlendirilmesi*, 44-47.

Diyanet Gençlik Merkezi'nin bir parçası olmak beni daha iyi hissettiriyor.	90	67	36	27	4	3	3	2	2	1
Diyanet Gençlik Merkezi'ni tanımış olmak hayatıma olumlu katkı sağladı.	92	68	33	25	6	4	1	1	3	2
Dinî bilgilerimdeki eksiklikleri gidermeme yardımcı oldu.	86	64	32	24	10	7	2	1	5	4
Dinî eğitimlerle dinî daha kolay öğrenmeme ve anlamama yardımcı oldu.	78	58	42	31	7	5	2	2	5	4
Diyanet Gençlik Merkezi'nde olmaktan memnun değilim.	3	2	3	2	9	7	8	6	112	83
Hayatımda dine daha çok yer vermeye teşvik etti.	79	58	40	30	10	7	2	2	4	3
İletişim becerilerimin gelişmesine katkı sağladı.	67	49	42	31	17	13	5	4	4	3
Daha sosyal bir birey olmama katkı sağladı.	71	52	39	29	17	13	4	3	4	3
Uyku, ders, yemek gibi dışında kalan serbest zamanlarımı daha verimli planlamama olumlu katkı sağladı.	62	46	46	34	13	10	10	7	4	3
Diyanet Gençlik Merkezi'ni gençlere tavsiye ederim.	115	85	11	9	5	4	2	1	2	1

Maddelerin parametrik ve non-parametrik oluşları dikkat alınarak yapılan farklılık analizlerinde sadece Anova Testi uygulanan bazı maddelerde gençlik merkezleri bakımından anlamlı fark ($p<0.05$) tespit edilmiştir (bk. Tablo 5). “İletişim becerilerimin gelişimine katkı sağladı.” maddesinde yapılan Tukey HSD testi, farklılığın kaynağının Bağcılar Müftülüğü DGM'nin olduğunu göstermektedir. Bu merkezin ortalaması ($X=3,55$) Aynalı Çeşme Camii DGM'den ($X=4,82$) daha düşüktür. “Daha sosyal bir birey olmama katkı sağladı.” maddesinde de anlamlı farklılık gözlemlenmiş ancak yapılan Tukey HSD testinde farklılığın kaynağı tespit edilememiştir. Ortalama değerlere bakıldığında bu farklılığın kaynağının “Diğer DGM’ler” ($X=5,00$) ve “Hacı Talip İdris Kahraman Erkek Kur’an Kursu DGM” ($X=3,33$) olduğu değerlendirilebilir.

Tablo 5

Genel Kanaat ve DGM ANOVA Testi Sonuçları

Madde	Değişken	N	X	ss	sd	F	p
İletişim becerilerimin gelişmesine katkı sağladı.	(1)	3	3,00	0	9	2,66	0,01
	(2)	14	3,92	1,2067	125		
	(3)	5	4,20	0,8367			
	(4)	32	3,90	1,2276	134		
	(5)*	17	4,82	0,393			
	(6)*	9	3,55	1,5092			
	(7)	31	4,41	0,7199			
	(8)	5	4,40	0,5477			
	(9)	17	4,47	0,6243			

	(10)	2	4,50	0,7071			
	Toplam	135	4,20	1,0007			
Daha sosyal bir birey olmama katkı sağladı.	(1)	3	3,33	0,5774	9		
	(2)	14	3,92	1,2067			
	(3)	5	4,00	1	125		
	(4)	32	4,09	1,2011			
	(5)	17	4,70	0,5879	134		
	(6)	9	3,56	1,5092			
	(7)	31	4,45	0,7229		2,01	0,04
	(8)	5	4,20	0,8367			
	(9)	17	4,52	0,5145			
	(10)	2	5,00	0			
	Toplam	135	4,25	0,9904			
(1) Hacı Talip İdris Kahraman Erkek Kur'an Kursu DGM, (2) Hasan Zeyneb Camii DGM, (3) Veysel Karani Camii Kur'an Kursu DGM, (4) Sarıyer Müftülüğü DGM, (5) Aynalı Çeşme Camii DGM, (6) Bağcılar Müftülüğü DGM, (7) Başkaşehir Müftülüğü DGM, (8) Cihangir Camii DGM, (9) Beşir Ağa Medresesi DGM, (10) Diğer							

Araştırma verilerine göre, katılımcıların yer aldığı etkinlikler arasında “Sosyal Faaliyetler” %35 ile en yüksek orana sahipken, onu %25 ile “Kur’an-ı Kerim Eğitimi” ve %23 ile “Sohbetler” takip etmektedir (bk. Tablo 6). Gönüllü katılımı gerçekleştirilen etkinliklerde Kur’an-ı Kerim eğitimi ve sohbetlerin tercih edilmesi dikkat çekmektedir. Gençlerin sohbet etme ihtiyacı hissetmesi ve bu ihtiyacı DGM’lerde gidermeye çalışması önemli bir noktadır. Katılımcıların DGM’den talep ettikleri kurs/faaliyet/atölye çeşitlerine dair araştırmadan elde edilen bulguları, %38 oranla “El Sanatları Atölyeleri” talebinin birinci sırada yer aldığını göstermektedir. Bu durum, katılımcıların %66’sının kadın olmasıyla ilişkilendirilebilir. İkinci sırada %28 ile “Sportif Eğitimler/Faaliyetler”, üçüncü sırada ise %16 ile “Dil Eğitimi Kursları” ve “Enstrüman Kursları” yer almaktadır. Burada ağırlıklı katılım sağlanan faaliyet türleriyle öncelikli talep edilen faaliyetler arasında bir farklılık olduğu görülmektedir. İlgili merkezlerde faaliyetler planlanırken gençlerin taleplerinin dikkate alınmasının bu faaliyetlere yönelik katılım ve memnuniyete olumlu etki edeceği söylenebilir.

Tablo 6

Katılımcıların Katılım Sağladıkları Faaliyet Türü

Katılım Sağlanan Faaliyet Türü	Frekans (f)	Oran (%)
Sosyal Faaliyetler (Piknik/Gezi/Kamp/Festival/Kahvaltı Programı)	53	35
Kur’an-ı Kerim Eğitimi	38	25
Sohbet (Dinî/Manevi/Gönül Sohbetleri/Çay Sohbeti)	35	23
El Sanatları (Ebru Sanatı/ Kaligrafi/Kâğıt/Boncuk El İşi/Kanaviçe/Ahşap Boyama/Makrome/Hat/Bez Bebek Yapımı)	29	19
Kişisel Gelişim	28	18
Sportif Faaliyetler (Futbol/Binicilik/Yüzme/Teakwando/Bowling)	25	16
Dinî Etkinlikler (İftar/İtikaf/Cami Ziyaretleri)	21	14
Dinî İlimler (Tefsir/Hadis/Akaid/İlmihal/Siyer)	20	13
Okçuluk	20	13

Kitap Tahlili	18	12
Yabancı Dil Eğitimleri (İngilizce/Arapça)	12	8
Sanatsal Etkinlikler (Müzikal/Koro/Şiir/Sinema)	8	5
Mutfak Atölyeleri (Pastacılık/Waffle Atölyesi)	3	2

Katılımcılara DGM’de gerçekleştirilen faaliyetlerin ve eğitimlerin kişisel gelişimlerine katkısı olup olmadığı sorulduğunda katılımcıların %93’ü “Evet”, %7’nin ise “Hayır” cevabı verdiği görülmektedir. “Evet” yanıtı verenlerin kişisel gelişimlerine ne tür bir katkı sağlandığına dair yanıtları incelendiğinde %22 oranla “İletişim becerim güçlendi.” yanıtının birinci sırada yer aldığı görülmektedir. %20 oranla “Kendimi daha iyi tanıdım.” yanıtı ikinci sırada, %17 oranla “Özgüvenim gelişti.” yanıtı ise üçüncü sırada yer almaktadır. Katılımcılara DGM’de gerçekleştirilen faaliyetlerin ve eğitimlerin dinî gelişimlerine katkısı olup olmadığı sorulduğunda ise katılımcıların %95’inin “Evet”, %5’inin ise “Hayır” cevabı verdiği görülmektedir. “Evet” yanıtı verenlerin dinî gelişimlerine ne tür bir katkı sağlandığına dair verdikleri yanıtlar incelendiğinde %26 oranla “Dinî bilgimde artış oldu.” yanıtının birincisi sırada, %25 oranla “Maneviyatımın arttığını hissettim.” yanıtının ikinci sırada ve %18 oranla “İbadetlerimi yapmaya daha çok özen gösterdim.” Yanıtının ise üçüncü sırada yer aldığı görülmektedir. DGM faaliyetlerinin katılımcıların kişisel ve dinî gelişimine katkı sağlama durumu ve katkısına ilişkin veriler Tablo 7’de gösterilmiştir.

Tablo 7

DGM Faaliyetlerinin Katılımcıların Kişisel ve Dinî Gelişimine Katkı Sağlama Durumu ve Katkısı

		Frekans (f)	Oran (%)
DGM Faaliyetlerinin Katılımcıların Kişisel Gelişimine Katkı Sağlama Durumu	Evet	145	93
	Hayır	10	7
	TOPLAM	155	100
DGM Faaliyetlerinin Katılımcıların Kişisel Gelişimine Katkısı	İletişim becerim güçlendi.	34	22
	Kendimi daha iyi tanıdım.	31	20
	Özgüvenim gelişti.	26	17
	Pozitif düşünme alışkanlığı kazandım.	18	12
	Hayatımda kendime bir hedef belirlemeyi öğrendim.	15	10
	Kitap okuma alışkanlığı kazandım.	10	6
	Kendime daha çok değer verdim.	8	5
	TOPLAM	142	92
DGM Faaliyetlerinin Katılımcıların Dinî Gelişimine Katkı Sağlama Durumu	Evet	148	95
	Hayır	7	5
	TOPLAM	155	100
	Dinî bilgilerimde artış oldu.	39	26
	Maneviyatımın arttığını hissettim.	38	25

DGM Faaliyetlerinin Katılımcıların Dinî Gelişimine Katkısı	İbadetlerimi yapmaya daha çok özen gösterdim.	26	18
	Daha duyarlı bir insan olmaya başladım.	20	14
	Dinî daha iyi anladım.	14	9
	Dinî daha çok sevmeye başladım.	10	7
	Hepsi	1	1
	TOPLAM	148	95

Katılımcılardan DGM'deki dinî eğitimlerin ve etkinliklerin yeterliliği konusundaki görüşler de alınmıştır. Genel olarak, her bir maddenin “Çok yeterli” veya “yeterli” seçenekleri birlikte değerlendirildiğinde genel memnuniyet oranı yaklaşık %80 civarındadır. Katılımcıların toplamda %85'i konuların ilgi çekiciliği olduğunu ve öğretim süreçlerini yeterli bulduğunu belirtmiştir. “İçeriğin Zenginliği” konusunda bu oran %84; “Teorik Boyut” ve “Pratik Boyut”ta %78; “Eğitim Sayısı”nda %77 ve “Materyal Çeşitliliği”nde %70'tir. “Kısmen yeterli” ve “yetersiz” seçenekleri birlikte değerlendirildiğinde %13 ile en yetersiz görülen alanın “Materyal Çeşitliliği” olduğu belirlenmiş ve ilgili sonuçlar Tablo 8’de verilmiştir.

Tablo 8

Dinî İçerikli Eğitim ve Faaliyetlerin Yeterliliği

	Diyanet Gençlik Merkezinde gerçekleştirilen dinî içerikli eğitimler/faaliyetler yeterli mi?									
	Çok Yeterli		Yeterli		Kararsız		Kısmen Yeterli		Yetersiz	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Eğitimlerin Sayısı	37	24	83	53	17	11	14	9	4	3
Konuların İlgi Çekiciliği	54	35	78	50	11	7	9	6	3	2
İçeriğe Dair Öğretim Süreçleri	49	32	84	53	12	8	6	4	4	3
Teorik Boyutu	41	26	79	52	19	12	10	6	6	4
Pratik Boyutu	55	35	64	43	24	15	7	4	5	3
İçeriğin Zenginliği	56	36	74	48	16	10	5	3	4	3
Materyal Çeşitliliği	43	28	66	42	26	17	12	8	8	5

Maddelerin parametrik ve non-parametrik oluşları dikkat alınarak yapılan farklılık analizlerinde sadece Anova Testi sonuçları “Eğitimlerin Sayısı” ve “Teorik Boyut” maddelerine yönelik katılımcı kanaatinin gençlik merkezleri bakımından anlamlı düzeyde ($p<0.05$) farklılaştığını göstermektedir. “Eğitimlerin Sayısı” maddesinde yapılan Tukey HSD testi, farklılığın kaynağının Bağcılar Müftülüğü DGM olduğunu göstermektedir. Bu merkezin ortalaması ($X=2,90$); Aynalı Çeşme Camii DGM ($X=4,44$), Başakşehir Müftülüğü DGM ($X=4,12$) ve “diğer” DGM’lerin ($X=4,60$) ortalamalarından daha düşüktür. “Teorik Boyut” maddesinde farklılığın kaynağı, Sarıyer Müftülüğü DGM’dir. Bu merkezin ortalaması ($X=3,49$); Aynalı Çeşme Camii DGM ($X=4,40$) ve Başakşehir Müftülüğü DGM’nin ($X=4,27$) ortalamasından anlamlı derecede daha düşüktür. Yaş

değişkeni dikkate alınarak yapılan farklılık analizinde ise “Teorik Boyut” maddesinde anlamlı bir farklılık tespit edilmiştir ($p<0.05$). Tukey HSD testine göre farklılığın kaynağı, 7-10 yaş grubudur. Bu yaş grubunun ortalaması ($X=3,08$), 15-18 yaş ($X=4,08$) ve 19 yaş ve üstü ($X=4,00$) grubun ortalamasından daha düşüktür. İlgili test sonuçları Tablo 9 ve Tablo 10’da gösterilmiştir.

Tablo 9

Dinî İçerikli Eğitim ve Faaliyetlerin Yeterliliği ve DGM ANOVA Testi Sonuçları

Madde	Değişken	N	X	ss	sd	F	p
Eğitimlerin Sayısı	(1)	6	3,66	0,516	9	3,45	,00
	(2)	14	4,00	0,784	145		
	(3)	5	4,00	1,225			
	(4)	37	3,78	0,947			
	(5)*	20	4,40	0,754			
	(6)*	10	2,90	1,37			
	(7)*	33	4,12	0,781			
	(8)	6	3,33	0,817			
	(9)	19	3,47	1,02			
	(10)*	5	4,60	0,548			
	Toplam	155	3,87	0,965			
Teorik Boyut	(1)	6	3,33	0,817	9	3,05	,00
	(2)	14	3,93	0,997	145		
	(3)	5	3,60	1,342			
	(4)*	37	3,49	1,304			
	(5)*	20	4,40	0,503			
	(6)	10	3,40	1,174			
	(7)*	33	4,27	0,574			
	(8)	6	3,50	0,837			
	(9)	19	3,95	0,78			
	(10)	5	4,60	0,548			
	Toplam	155	3,90	0,995			
(1) Hacı Talip İdris Kahraman Erkek Kur'an Kursu DGM, (2) Hasan Zeyneb Camii DGM, (3) Veysel Karani Camii Kur'an Kursu DGM, (4) Sarıyer Müftülüğü DGM, (5) Aynalı Çeşme Camii DGM, (6) Bağcılar Müftülüğü DGM, (7) Başkaşehir Müftülüğü DGM, (8) Cihangir Camii DGM, (9) Beşir Ağa Medresesi DGM, (10) Diğer							

Tablo 10

Dinî İçerikli Eğitim ve Faaliyetlerin Yeterliliği ve Yaş ANOVA Testi Sonuçları

Madde	Değişken	N	X	ss	sd	F	p
Teorik Boyut	7-10 Yaş*	12	3,08	1,24011	3	3,58	0,01
	11-14 Yaş	44	3,82	1,04041	151		
	15-18 Yaş*	36	4,08	0,99642			
	19 Yaş ve Üstü*	63	4,00	0,84242			
	Toplam	155	3,90	0,99462	154		

Katılımcılara din eğitimi destekleyici faaliyetlerin yeterliliği konusundaki görüşleri de sorulmuş ve sonuçlar Tablo 11’de gösterilmiştir. Bu tabloya göre “Sportif Faaliyetlerin Sayısı ve Niteliği” konusunda memnuniyetin daha düşük olduğu görülmektedir. Katılımcıların %29’u sportif faaliyetlerin sayısını, %26’sı ise niteliğini “yetersiz” olarak değerlendirmiştir. Bu durum, sosyal ve sportif faaliyetlere yönelik beklentilerin önceliklendirilmesi gerektiğini göstermektedir. Sosyal ve sportif faaliyetlerde yapılacak iyileştirmelerin katılımcıların memnuniyetine olumlu yansıtacağı öngörülmektedir. Bu bağlamda, özellikle DİB’in farklı kurumlarla imzaladığı iş birliği protokolleri yeniden gözden geçirilebilir. Bu bağlamda DGM’lere maddi kaynak tahsisi konusunda da gerekli adımların atılması önemlidir.

Tablo 11

Din Eğitimi Destekleyici Faaliyetlerin Yeterliliği

	Diyanet Gençlik Merkezinde gerçekleştirilen din eğitimi destekleyici faaliyetlerin yeterliliğini değerlendiriniz.									
	Çok Yeterli		Yeterli		Kararsızım		Kısmen Yeterli		Yetersiz	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Atölyelerin Sayısı (Mutfak Atölyesi, Sanat Atölyesi vs.)	34	22	63	41	25	16	19	12	14	9
Atölyelerin Niteliği	39	25	70	45	26	17	12	8	8	5
Kitap Okuma Gruplarının Sayısı	23	15	58	37	41	27	16	10	17	11
Kitap Okuma Gruplarının Niteliği	30	19	61	39	36	24	13	8	15	10
Sanatsal ve Kültürel Faaliyetlerin Sayısı	38	24	64	42	25	16	20	13	8	5
Sanatsal ve Kültürel Faaliyetlerin Niteliği	48	31	63	41	21	13	17	11	6	4
Sportif Faaliyetlerin Sayısı	32	21	39	26	38	24	21	13	25	16
Sportif Faaliyetlerin Niteliği	34	22	43	28	37	24	17	11	24	15

İlgili maddelere yönelik kanaatin gençlik merkezleri bakımından farklılaşma durumunun tespiti için yapılan Anova Testi bazı maddelerde (“Atölyelerin Niteliği”, “Sportif Faaliyetlerin Sayısı”, “Sportif Faaliyetlerin Niteliği” ve “Sanatsal ve Kültürel Faaliyetlerin Sayısı”) anlamlı bir farka ($p<0.05$) işaret etmektedir (bk. Tablo 12). “Atölyelerin Niteliği” maddesinde yapılan Tukey HSD testi, farklılığın kaynağının Başakşehir Müftülüğü DGM olduğunu göstermektedir. Bu merkezin ortalaması ($X=4,30$), Hacı Talip İdris Kahraman Erkek Kur’an Kursu DGM ($X=2,80$) ve Hasan Zeyneb Camii DGM’den ($X=3,07$) anlamlı derecede yüksektir. “Sportif Faaliyetlerin Sayısı” maddesinde farklılığın kaynağı, Beşir Ağa Medresesi DGM’dir. Bu merkezin ortalaması ($X=2,00$); Hacı Talip İdris Kahraman Erkek Kur’an Kursu DGM ($X=4,00$), Hasan Zeyneb Camii DGM ($X=3,71$), Sarıyer Müftülüğü DGM ($X=3,43$) ve Aynalı Çeşme Camii DGM’den ($X=3,95$) anlamlı derecede düşüktür. “Sportif Faaliyetlerin Niteliği” maddesinde farklılığın kaynağı, Beşir Ağa Medresesi DGM’dir. Bu merkezin ortalaması ($X=2,26$); Hasan Zeyneb Camii DGM ($X=3,71$), Sarıyer Müftülüğü DGM ($X=3,49$) ve Aynalı Çeşme Camii DGM’den ($X= 4,10$) anlamlı derecede düşüktür. “Sanatsal ve Kültürel Faaliyetlerin Sayısı” maddesinde yapılan Tukey HSD testine göre farklılığı kaynağı tespit edilememiştir.

Ortalama değerlere bakıldığında bu farklılığın kaynağının diğer DGM’ler ($X=4,60$) ve Bağcılar Müftülüğü DGM ($X=2,70$) olduğu değerlendirilebilir.

Tablo 12

Din Eęitimini Destekleyici Faaliyetlerin Yeterliliği ve DGM ANOVA Testi Sonuçları

Madde	Değişken	N	X	ss	sd	F	p
Atölyelerin Niteliği	(1)*	6	2,83	1,169	9	3,05	,00
	(2)*	14	3,07	1,207	145		
	(3)	5	3,60	0,894			
	(4)	37	3,60	1,117			
	(5)	20	3,90	1,294			
	(6)	10	3,40	0,966			
	(7)*	33	4,30	0,81			
	(8)	6	3,83	1,169			
	(9)	19	3,90	0,567			
	(10)	5	4,60	0,548			
	Toplam	155	3,77	1,072			
Sanatsal ve Kültürel Faaliyetlerin Sayısı	(1)	6	3,17	0,983	9	2,11	0,03
	(2)	14	3,57	1,453	145		
	(3)	5	3,40	0,894			
	(4)	37	3,78	1,205			
	(5)	20	3,90	0,852			
	(6)	10	2,70	1,16			
	(7)	33	4,97	0,951			
	(8)	6	3,17	1,169			
	(9)	19	3,42	1,17			
	(10)	5	4,60	0,548			
	Toplam	155	3,67	1,135			
Sportif Faaliyetlerin Sayısı	(1)*	6	4,00	0,632	9	3,74	,00
	(2)*	14	3,71	1,437	145		
	(3)	5	3,40	1,342			
	(4)*	37	3,43	1,281			
	(5)*	20	3,95	1,191			
	(6)	10	2,70	1,337			
	(7)	33	3,00	1,275			
	(8)	6	3,33	0,817			
	(9)*	19	2,00	1,106			
	(10)	5	2,80	1,789			
	Toplam	155	3,21	1,352			
Sportif Faaliyetlerin Niteliği	(1)	6	4,00	0,632	9	3,29	,00
	(2)*	14	3,71	1,437	145		
	(3)	5	3,60	1,517			
	(4)*	37	3,49	1,261			

	(5)*	20	4,10	1,119	154		
	(6)	10	2,70	1,494			
	(7)	33	3,06	1,273			
	(8)	6	3,50	0,837			
	(9)*	19	2,26	1,147			
	(10)	5	2,80	1,789			
	Toplam	155	2,83	1,344			
(1) Hacı Talip İdris Kahraman Erkek Kur'an Kursu DGM, (2) Hasan Zeyneb Camii DGM, (3) Veysel Karani Camii Kur'an Kursu DGM, (4) Sarıyer Müftülüğü DGM, (5) Aynalı Çeşme Camii DGM, (6) Bağcılar Müftülüğü DGM, (7) Başkaşehir Müftülüğü DGM, (8) Cihangir Camii DGM, (9) Beşir Ağa Medresesi DGM, (10) Diğer							

Cinsiyet değişkeni dikkate alınarak yapılan Independent Samples t Testi "Sportif Faaliyetlerin Sayısı" ve "Sportif Faaliyetlerin Niteliği" maddelerinde anlamlı bir farklılık ($p<0.05$) olduğunu göstermiştir (bk. Tablo 13). Verilere bakıldığında erkeklerin ilgili maddelerde daha yüksek bir ortalamaya sahip olduğu görülmektedir.

Tablo 13

Din Eğitimi Destekleyici Faaliyetlerin Yeterliliği ve Cinsiyet Independent Samples t Testi Sonuçları

Madde	Değişken	N	X	ss	t Testi		
					t	sd	p
Sportif Faaliyetlerin Sayısı	Kadın	102	2,9	1,31937	4,34	113,75	,00
	Erkek	53	3,8	1,20984			
Sportif Faaliyetlerin Niteliği	Kadın	102	3,0	1,30843	4,57	114,53	,00
	Erkek	53	3,9	1,19049			

Yaş değişkeni dikkate alınarak yapılan farklılık analizinde "Atölyelerin Niteliği", "Sportif Faaliyetlerin Sayısı" ve "Sportif Faaliyetlerin Niteliği" maddelerinde anlamlı bir farklılık ($p<0.05$) tespit edilmiştir (bk. Tablo 14). "Atölyelerin Niteliği" maddesinde yapılan Tukey HSD testi, farklılığın kaynağının 15-18 yaş grubu olduğunu göstermektedir. Bu yaş grubunun ortalaması ($X=4,17$), 7-10 yaş ($X=3,17$) ve 11-14 yaş ($X=3,45$) grubunun ortalamasından anlamlı derecede yüksektir. "Sportif Faaliyetlerin Sayısı" maddesinde farklılığın kaynağı, 19 yaş ve üstü grubudur. Bu yaş grubunun ortalaması ($X=2,76$), 15-18 yaş ($X=3,58$) grubundan daha düşüktür. "Sportif Faaliyetlerin Niteliği" maddesinde ise farklılığın kaynağı, 19 yaş ve üstü grubudur. Bu yaş grubunun ortalaması ($X=2,86$), 15-18 yaş ($X=3,72$) grubundan daha düşüktür.

Tablo 14

Din Eğitimi Destekleyici Faaliyetlerin Yeterliliği ve Yaş ANOVA Testi Sonuçları

Madde	Değişken	N	X	ss	sd	F	p
Atölyelerin Niteliği	7-10 Yaş*	12	3,17	1,1934	151	4,75	,00
	11-14 Yaş*	44	3,45	1,0881			
	15-18 Yaş*	36	4,17	1,1588			
	19 Yaş ve Üstü	63	3,89	0,8819			

	Toplam	155	3,77	1,0724	154		
Sportif Faaliyetlerin Sayısı	7-10 Yaş	12	3,75	0,9653	3	4,38	,00
	11-14 Yaş	44	3,39	1,243			
	15-18 Yaş*	36	3,58	1,2734	151		
	19 Yaş ve Üstü*	63	2,76	1,4223			
	Toplam	155	3,21	1,3518	154		
Sportif Faaliyetlerin Niteliği	7-10 Yaş	12	3,83	1,0299	3	4,52	,00
	11-14 Yaş	44	3,43	1,2464			
	15-18 Yaş*	36	3,72	1,2331	151		
	19 Yaş ve Üstü*	63	2,86	1,4126			
	Toplam	155	3,30	1,3444	154		

Ölçme aracında ayrıca katılımcılardan öğreticileri değerlendirmeleri istenmiş ve maddeler “çok yeterli” ve “yeterli” seçenekleri birlikte değerlendirildiğinde, “Öğretici/Eğitmenlerin Mesleki Yeterliliği”nde oran %94; “Öğretici/Eğitmenlerin Gençlerle İletişimi”nde %93 ve “Öğretici/Eğitmen Sayısı”nda %87 şeklinde belirlenmiştir. Bu bulgu, Gül (2023) tarafından gerçekleştirilen araştırmanın sonuçlarıyla da örtüşmektedir. Söz konusu araştırmada öğrencilerin, “Gençlik Merkezi sorumlularından memnun kaldım” ifadesine %91’i “Evet”, %2’si “Hayır” ve %8’i “Kısmen” yanıtı vermiş; veliler ise “Gençlik Merkezi personelinde memnunum” ifadesine %87’si “Evet”, %12’si “Kısmen” ve %2’si “Hayır” demiştir.⁵¹ Ayrıca, DGM’deki gençlerle olan iletişim konusunda Diyanet gençlik koordinatörlerinin görüşlerini inceleyen bir çalışmada, koordinatörler gençlerle kuracakları iletişimin etkinliğini artırmak için maddi kaynak gerektiğine, donanımlı personelin gençlerle kurduğu birebir ilişkilere ve farklı düşüncelere sahip daha fazla gence ulaşabilmek için okul merkezli çalışmalar yapılmalara ağırlık verilmesi gerektiğine işaret etmişlerdir.”⁵² Bu ifadelerin, araştırma kapsamında yapılan gözlemlerde DGM sorumlularından elde edilen bilgilerle örtüştüğü söylenebilir. Zira kurumda çalışan personelin gençlerle iletişim süreçlerine önem verdiği ve bu konuda yapılması gerekenler için çözüm arayışında olduğu görülmüştür. Diğer gençlik merkezlerini inceleyen çalışmalara bakıldığında personelin veya eğitmenlerin gençlerle iletişimi, Gediz’in (2012) çalışmasında %71,3 oranla yeterli veya çok yeterli bulunmuş, Özkan’ın (2016) araştırmasında %76 oranında memnuniyet belirtilmiş ve Demirci’nin (2019) çalışmasında ise “çok iyi” olarak değerlendirilmiştir.⁵³ Farklı kurumlar tarafından gençlere yönelik yürütülen faaliyetlerle ilgili bu çalışmaların verileriyle karşılaştırıldığında, DGM’lere ve burada görev yapan eğitimciler ile personele yönelik memnuniyetin daha yüksek olduğu görülmektedir. Katılımcıların DGM’deki öğretici/eğitmenlere dair değerlendirmeleri Tablo 15’te gösterilmiştir.

Tablo 15

DGM’deki Öğretici/Eğitmenlerin Yeterliliği

	Diyanet Gençlik Merkezi’ndeki öğretici/eğitmenleri değerlendiriniz.
--	--

⁵¹ Gül, “Diyanet Gençlik Merkezlerinde Yürütülen Değerler Eğitimi Çalışmalarının İncelenmesi”, 554-556.

⁵² Kübra Kamer Ekici, “Diyanet İşleri Başkanlığı Tarafından Uygulanan Gençliğe Değer Projesinin Din Eğitimi Kapsamında Değerlendirilmesi”, *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi*, 17 (Haziran 2022), 49.

⁵³ Gediz, *Batı Akdeniz Bölgesi Gençlik Merkezleri Analizi*, 108; Özkan, *Gençlik Merkezlerindeki Memnuniyet Düzeylerinin İncelenmesi*, 27.

	Çok Yeterli		Yeterli		Kararsız		Kısmen Yeterli		Yetersiz	
	f	%	f	%	f	%	f	%	f	%
Öğretici/Eğitmen Sayısı	79	50	57	37	12	8	4	3	3	2
Öğretici/Eğitmenlerin Gençlerle İletişimi	110	71	34	22	7	4	3	2	1	1
Öğretici/Eğitmenlerin Mesleki Yeterliliği	103	66	43	28	6	4	2	1	1	1

Gençlerle iletişim konusundaki bulgular genel olarak olumlu bir izlenim taşımakla birlikte, saha ziyaretleri sırasında elde edilen gözlemler, kurs yöneticilerinden edinilen bilgiler ve dokümanların analizi, DGM bünyesinde personel seçimi ve görevlendirilmesine ilişkin geliştirilmesi gereken bazı hususlar olduğunu göstermektedir. Saha araştırmasında DGM bünyesindeki personellerin bir kısmının görevini mecburi olarak yaptığı, personeller arasındaki görev dağılımının nitelik ve yeterliliğe göre yapılmadığı, ekip içerisindeki iş yükünün adil bir şekilde dağıtılmadığı gözlenmiştir. Gece'nin (2024) çalışmasında da bu noktaya dair verilerin yer alması konunun üzerinde durulmasını gerekli kılmaktadır. İlgili araştırmada "Bu görev alanını isteyerek mi seçtiniz?" sorusu sorulmuş, 24 katılıcıdan 17'si "İsteyerek", 7'si "Zorunluluk" yanıtını vermiştir.⁵⁴ "Görev alanınıza yönelik tutumunuzu olumlu-olumsuz yönde etkileyen hususlar nelerdir?" sorusunda 11 katılımcı olumlu, 17 katılımcı olumsuz hususlar üzerine değerlendirmede bulunmuştur.⁵⁵ Katılımcılardan olumlu değerlendirmede bulunanlar gençlerin yüksek yaşam enerjisi ve ulaşılan gençlerin akademik, sosyal ve dinî alanda kendilerini geliştirmiş bireyler haline gelmelerini gözlemlene gibi etkenleri vurgularken; olumsuz değerlendirmede bulunanlar ise kurum amirlerinin faaliyetlere bilinçsizce müdahalede bulunması, prosedür ve evrak yoğunluğu, iş yükünün adil bir şekilde dağıtılmaması, birimden gerekli desteğin alınamaması ve gençlerin faaliyetlere olan ilgisizliği gibi hususları dile getirmiştir.⁵⁶ Koordinatörlük bünyesindeki personelin kendi aralarındaki iletişim ve iş birliği konusunda ise katılımcılardan 11'i yeterli, 13'ü ise yetersiz şeklinde görüş bildirmiştir.⁵⁷

DGM personelinin çoğunluğu Başkanlık bünyesinde aslen İmam-Hatip ya da Kur'an kursu öğreticisi olarak görev yapmaktadır. Personeller asli görevleriyle eş zamanlı olarak gençlik çalışmalarını yürütmeleri zaman ve enerji yönetiminde onları zorladığı gözlemlenmiştir. Bir diğer sorun ise destek personelinin yetersizliğidir. Saha ziyaretlerinde lavabo temizliği, merkezi açma-kapama ve ikram servisi gibi konularda sıkıntılar yaşandığı gözlemlenmiştir. Ayrıca inşaat ve tadilat konularında da yeterli desteğin sağlanamadığı görülmektedir. Bu üç konu, 2021 yılında gerçekleştirilen Gençlik Merkezleri Çalıştay'ında "Finansal Problemler" ve "DGM Donanımı" başlıkları altında tartışılmış; ancak somut bir çözüm üretilenmemiştir.⁵⁸ Saha ziyaretinde elde edilen veriler ile Gece'nin (2024) çalışmasında yer alan iki soruya verilen cevapların birbirini teyid ettiği söylenebilir. Bu kapsamda öncelikle "Kendi kurumunuzdan kaynaklanan sorunlar var mı, varsa nelerdir?" sorusu sorulmuştur. Katılımcıların tamamı kendi kurumundan kaynaklanan sorunların var olduğunu ifade etmiş ve birden fazla sorunu dile getirmiştir. Katılımcıların 19'u yeterli desteği göremediği, 10'u personel sayısının yetersizliği, 8'i çalışma saatlerinin net olmaması, 7'si personellerin özveriyle çalışmaması, 6'sı asli bir kadronun olmaması, 5'i süpervizörün olmaması, 4'ü gençlik merkezi eksikliği

⁵⁴ Gece, *Diyanet İşleri Başkanlığı Gençlik Koordinatörlüğü Çalışmalarının Değerlendirilmesi*, 50.

⁵⁵ Gece, *Diyanet İşleri Başkanlığı Gençlik Koordinatörlüğü Çalışmalarının Değerlendirilmesi*, 52.

⁵⁶ Gece, *Diyanet İşleri Başkanlığı Gençlik Koordinatörlüğü Çalışmalarının Değerlendirilmesi*, 53-55.

⁵⁷ Gece, *Diyanet İşleri Başkanlığı Gençlik Koordinatörlüğü Çalışmalarının Değerlendirilmesi*, 65-66.

⁵⁸ DiBDHGM, *Din Hizmetleri Raporu 2021*, 190-191.

ve kurumsallaşmanın tamamlanmaması, 2'si faaliyet tanıtımlarının yetersizliğini kurumdan kaynaklanan sorunlar olarak ifade etmiştir.⁵⁹ İkinci olarak, "Yapılan faaliyetleri daha etkili hale getirmek için kendi kurumunuzdan beklentileriniz nelerdir?" sorusu katılımcılara yöneltilmiştir. Katılımcılar bu soruya da birden fazla cevap vermiştir. Katılımcıların 10'u maddi imkanların arttırılması, 8'i personel niteliklerinin arttırılması, 7'si kadro sorunun çözülmesi, 6'sı personel sayısının arttırılması, 5'i gençlik çalışmalarına destek olunması ve ekipteki personellerinin aynı özveri ile çalışması, 3'ü faaliyetlerin tanıtımının güçlendirilmesi, esnek mesai saatlerinin düzenlenmesi ve üslerinden takdir ve taltif görme, 1'i birim personellerinin belli aralıklarla değiştirilmesi ve faaliyetlerin içeriğinin zenginleştirilmesi şeklinde beklentisini dile getirmiştir.⁶⁰

Buraya kadar elde edilen bulgulara genel olarak değerlendirildiğinde araştırma sonuçları, katılımcıların yaklaşık olarak %87'sinin genel olarak DGM'den, %80'inin dinî içerikli eğitim ve faaliyetlerden, %60'ının ise din eğitimi destekleyici sosyal ve sportif faaliyetlerden memnun olduğunu ortaya koymaktadır. Diğer çalışmalarda, gençlik merkezlerindeki faaliyetlere dair memnuniyet düzeyi Gediz (2012) ve Karagöz'ün (2023) araştırmasında "yeterli", Demirci'nin (2019) çalışmasında ise "çok iyi" olarak değerlendirilmiştir. Özkan (2016) ve Yıldız'ın (2019) çalışmasında genel memnuniyet hakkında bir bilgi verilmemiştir.⁶¹ Dinî içerikli eğitim ve faaliyetlerin yeterliliği açısından "Kısmen yeterli" ve "yetersiz" seçenekleri birlikte değerlendirildiğinde, %13 oranla en yetersiz alanın "Materyal Çeşitliliği" olduğu gözlemlenmiştir. Gül'ün (2023) çalışmasında velilerin "Gençlik Merkezi'ndeki araç gereçleri (masa tenisi, dart, akıl oyunları vs.) yeterli buluyorum." ifadesine %60'ın "Evet", %32'nin "Kısmen" ve %9'un "Hayır" yanıtı vermesi, bu noktada iyileştirme gereksinimini desteklemektedir. Din eğitimi destekleyici faaliyetlerin yeterliliği bakımından Gül (2023), bu araştırma verileriyle uyumlu olarak velilerde %49 oranında memnuniyet tespit etmiştir.⁶²

Sonuç

Diyanet Gençlik Merkezi (DGM) etkinliklerine katılan gençlerin beklentilerini ve memnuniyet düzeylerini araştıran bu çalışmanın bulguları şu şekilde özetlenebilir: DGM'nin belirli bir yaş sınırı olmadığı tespit edilmiştir. Bu nedenle ilkökul çağındaki çocuklar da DGM faaliyetlerinden faydalanabilmektedir. Bununla birlikte genelde DGM'lerde tüm yaş gruplarına ve hem kız hem de erkek öğrencilere yönelik etkinliklerin bir arada sunulmadığı tespit edilmiştir ki bu da hizmet standartları açısından bir eksikliğe işaret etmektedir. Yapılan inceleme ve gözlemlerde Diyanet İşleri Başkanlığı (DİB) tarafından DGM'lere yönelik herhangi bir mevzuatın oluşturulmadığı ve bu merkezlerin müftülükler tarafından yönetildiği belirlenmiştir. Bu durum, DGM sorumlularının faaliyet takvimi, bütçe ve personel yönetimi gibi konularda zorluklar yaşamasına yol açmaktadır. DİB, kendi personelini gençlik çalışmalarında görevlendirmektedir. Ancak bu durumun gençlik çalışmalarının verimliliğini azalttığı görülmektedir. Bazı müftülüklerin gençlik çalışmalarına yeterince özen göstermemesi, DGM'lerin gereksinimlerinin karşılanamamasına yol açmaktadır. Ayrıca, DGM'lerin tanıtımının ve faaliyetlerinin duyurusunun yetersiz olduğu, sosyal medya yönetimi desteğine ihtiyaç duyulduğu anlaşılmıştır. DGM faaliyetlerinin duyurulmasında yakın çevre ve akran etkileşiminin önemli bir etkisi olduğu ortaya çıkmıştır. Bu durum, DGM'lerin daha geniş bir kitleye ulaşabilmesi ve gençlerin ihtiyaçlarına daha iyi yanıt verebilmesi için çeşitli stratejilerin geliştirilmesi gerektiğini göstermektedir. Araştırmaya katılanların çoğu DGM hizmetlerinden memnun olup, dinî eğitimlerdeki memnuniyetin sosyal faaliyetlere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Gençler, DGM'de bulunmanın kendilerini iyi hissettirdiğini, bu merkezleri diğer gençlere tavsiye ettiklerini ve DGM'leri tanımanın hayatlarına olumlu

⁵⁹ Gece, *Diyanet İşleri Başkanlığı Gençlik Koordinatörlüğü Çalışmalarının Değerlendirilmesi*, 75.

⁶⁰ Gece, *Diyanet İşleri Başkanlığı Gençlik Koordinatörlüğü Çalışmalarının Değerlendirilmesi*, 101.

⁶¹ Gediz, *Batı Akdeniz Bölgesi Gençlik Merkezleri Analizi*, 142; Karagöz, *Kayseri Gençlik Merkezi*, 78; Demirci, *Gençlik Merkezi Hizmetlerinin Algısı*, 88-89.

⁶² Gül, *"Diyanet Gençlik Merkezlerinde Yürütülen Değerler Eğitimi Çalışmalarının İncelenmesi"*, 556.

etkisi olduğunu ifade etmişlerdir. Sosyalleşme süreçleri ve dinî bilgilerin eksikliğini gidermeye yönelik motivasyonlarının, DGM’lerdeki etkinliklere katılımlarında belirleyici bir rol oynadığı gözlemlenmiştir.

Araştırmanın ele aldığı alt problemlerden birincisi, katılımcıların DGM’de verilen dinî eğitimleri nasıl değerlendirdikleridir. Araştırma bulguları, dinî içerikli eğitim ve faaliyetlerden memnuniyet düzeyinin yüksek (yaklaşık olarak %80) olduğunu göstermiştir. Araştırmanın ikinci alt problemi, DGM’de yürütülen sosyal faaliyetlerin katılımcılar tarafından nasıl değerlendirildiğiyle ilişkilidir. Veriler, katılımcıların bu faaliyetlerden memnuniyet düzeylerinin (yaklaşık olarak %60) dinî içerikli faaliyetlere kıyasla nispeten düşük kaldığını ortaya koymuştur. Araştırmanın üçüncü alt problemi ise DGM’deki öğretmenlerin/öğreticilerin/personellerin iletişiminin ve mesleki yeterliliğinin katılımcılar tarafından nasıl değerlendirildiğiyle ilişkilidir. Araştırma verileri, gençlerin büyük çoğunluğunun (%94) öğretmenlerin/öğreticilerin mesleki yeterliliğini “çok yeterli” veya “yeterli” şeklinde değerlendirdiğini göstermiştir. Araştırmacının dördüncü alt problemi ise DGM’lerin, katılımcıların dinî ve kişisel gelişimlerine katkısıyla ilişkilidir. Veriler dinî gelişime katkı noktasında katılımcıların %95, kişisel gelişime katkı noktasında ise %93 oranında olumlu kanaat belirttiğini ortaya koymuştur. Araştırmanın beşinci alt problemi ise DGM’lerde gerçekleştirilen faaliyetlere dair memnuniyet düzeylerinde cinsiyet, yaş ve gençlik merkezi gibi değişkenlere göre farklılaşma olup olmadığıyla ilişkilidir. Bulgular her üç değişkenin de bazı maddelerde farklılaşmaya neden olduğunu göstermiştir.

Sonuç olarak, bu araştırmadan elde edilen bulgulara göre Diyanet Gençlik Merkezleri, farklı yaş gruplarına hitap eden dinî ve sosyal faaliyetleriyle gençlerin gelişimine katkı sağlamakta ve gençler genel olarak bu merkezlerde sunulan hizmetlerden memnuniyet duymaktadır. Bununla birlikte, bu merkezlerde sunulan sosyal faaliyetlerin etkinliği dinî içerikli eğitimlere kıyasla daha yetersiz kalmakta; mevzuat eksikliği, yönetim zorlukları, tanıtım yetersizliği ve bazı müftülüklerin ilgisizliği gibi etkenler bu merkezlerdeki faaliyetlerin verimliliğini düşürmektedir.

Öneri

Diyanet Gençlik Merkezi (DGM) etkinliklerine katılan gençlerin beklentileri ve memnuniyet düzeyleri üzerine gerçekleştirdiğimiz araştırmanın bulguları ışığında şu öneriler dile getirilebilir:

- “Yaygın Din Eğitimi Daire Başkanlığı” bünyesinde “Gençlik Çalışmaları Birimi” adında yeni bir alt birim kurulması faydalı olacaktır. Bu sayede, etkinliklerin planlanması, program içeriğinin hazırlanması, gerekli malzemelerin geliştirilmesi ve dağıtılması gibi konularda daha sistematik çalışmalar yapılabilir.
- “Gençlik Çalışmaları Birimi” kurulduğunda yıllık faaliyet ve eğitim programları için uzman akademisyenlerden oluşan bir danışma kurulu oluşturulabilir. Bu kurul, farklı yaş gruplarına yönelik ayrı faaliyet takvimleri düzenleyerek 11-14 yaş, 15-18 yaş, 18-25 yaş ve mezun gençler için özel programlar geliştirebilir.
- DİB, mevzuatı içinde “gençlik” kavramının sınırlarını net bir şekilde belirleyebilir.
- Personellere yönelik hizmet içi eğitimlerin içeriği de zenginleştirilerek gencin muhatabı olan personellerin mesleki gelişimine katkı sunulabilir.
- DGM sorumluları ve il ile ilçe gençlik koordinatörleri, Diyanet İşleri Başkanlığı’nın mevcut personelinden görevlendirilmek yerine bağımsız kadro tahsisi ile istihdam edilebilir.
- İl gençlik koordinatörlüğü, ilçe gençlik koordinatörlüğü, Diyanet Gençlik Merkezi sorumlusu ve manevi danışmanlık pozisyonları için istihdam edilmek üzere toplamda 4 yeni kadro açılabilir.
- Göreve alınacak adaylar, DHBT sınavı puanına ek olarak eğitim, deneyim, yetenek ve niteliklerine göre mülakatla değerlendirilebilir.

- Eğitici personel istihdamında Din Eğitimi, Manevi Danışmanlık ve Rehberlik, Sivil Toplum Kuruluşları Yönetimi ile Aile Danışmanlığı ve Rehberlik gibi alanlarda lisansüstü eğitimi almış kişilerin tercih edilmesi öncelenebilir.
- Gençlik çalışmalarında deneyim sahibi STK'larla iş birliği yapılarak tecrübe paylaşımı sağlanabilir.
- DGM'lerdeki faaliyetlerin duyurulmasıyla ilişkili eksiklerin giderilmesi noktasında tanıtım ve dijital iletişim stratejilerini güçlendirecek çalışmalar yapılabilir. Bu faaliyetlerde Türkiye Diyanet Vakfı tarafından burs verilen ve ilgili alanlarda eğitim alan üniversite öğrencilerinden destek alınabilir.
- DGM'lerin faaliyet takvimlerinin ve içeriklerinin, gençlerin ilgisini çekebilecek ve katılımı teşvik edebilecek şekilde çeşitlendirilmesi gençlerin DGM'lerden daha fazla fayda sağlamalarına ve bu merkezlerin toplumsal etkisinin güçlenmesine yardımcı olabilir.
- DGM'lerin gençlerin geri bildirimlerini dikkate alarak programlarını güncellemeleri, sosyal ve sportif faaliyetlere daha fazla alan açmaları sağlanabilir. Bunlara ek olarak liderlik, takım çalışması ve iletişim becerilerini geliştirici etkinliklere yer verilebilir.

Kaynakça

Albayrak, Bünyamin (ed.). *Cami Görevlilerinden Örnek Projeler*. İzmir: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1. Basım, 2020.

Aydın, Muhammet Şevki. *Din Eğitimi Bilimi*. Kayseri: Kimlik Yayınları, 4.Basım, 2021.

Büyüköztürk, Şener. *Deneyisel Desenler: Öntest-Sontest, Kontrol Grubu, Desen ve Veri Analizi*. Ankara: Pegem Akademi, 2014.

Demirci, Ahmet Bilal. *Gençlik ve Spor Bakanlığına Bağlı Gençlik Merkezi Hizmetlerinin Algısı: Kocaeli ve Sakarya Örneği*. Kocaeli: Kocaeli Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2019.

DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. *2022 Yılı İdare Faaliyet Raporu*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2023. Erişim 12 Aralık 2023.

<https://stratejigelistirme.diyaret.gov.tr/Documents/2022%20Y%C4%B1l%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf>

DİB, Diyanet İşleri Başkanlığı. *2023 Yılı İdare Faaliyet Raporu*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2023. Erişim 7 Nisan 2024.

<https://stratejigelistirme.diyaret.gov.tr/Documents/2023%20Y%C4%B1l%C4%B1%20Faaliyet%20Raporu.pdf>

DİB, "Diyanet Gençlik Merkezleri Listesi". Erişim 15 Ocak 2025.

https://webdosyasp.diyaret.gov.tr/muftuluk/UserFiles/ankara/Ilceler/etimesgut/UserFiles/Files/DI%CC%87YANET%20GENC%CC%A7LI%CC%87K%20MERKEZLERI%20LI%CC%87STESI%CC%87_5f782bad-cb49-44be-a510-99be3b7d9cd2.pdf

- DİBDHGM, Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Din Hizmetleri Raporu 2011*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2012. Erişim 4 Aralık 2023.
<https://dinhizmetleri.diyanet.gov.tr/Documents/2011%20Din%20Hizmetleri%20Raporu.pdf>
- DİBDHGM, Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Din Hizmetleri Raporu 2012*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2013. Erişim 4 Aralık 2023.
<https://dinhizmetleri.diyanet.gov.tr/Documents/2012%20Din%20Hizmetleri%20Raporu.pdf>
- DİBDHGM, Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Din Hizmetleri Raporu 2013*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2014. Erişim 4 Aralık 2023.
<https://dinhizmetleri.diyanet.gov.tr/Documents/2013%20Din%20Hizmetleri%20Raporu.pdf>
- DİBDHGM, Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Din Hizmetleri Raporu 2014*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2015. Erişim 5 Aralık 2023.
<https://dinhizmetleri.diyanet.gov.tr/Documents/2014%20Din%20Hizmetleri%20Raporu.pdf>
- DİBDHGM, Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Din Hizmetleri Raporu 2015*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık, 2016. Erişim 5 Aralık 2023.
<https://dinhizmetleri.diyanet.gov.tr/Documents/2015%20Din%20Hizmetleri%20Raporu.pdf>
- DİBDHGM, Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Din Hizmetleri Raporu 2016*. Ankara: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık, 2017. Erişim 5 Aralık 2023.
<https://dinhizmetleri.diyanet.gov.tr/Documents/2016%20Din%20Hizmetleri%20Raporu.pdf>
- DİBDHGM, Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Din Hizmetleri Raporu 2017*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019. Erişim 5 Aralık 2023.
<https://dinhizmetleri.diyanet.gov.tr/Documents/2017%20D%C4%B0N%20H%C4%B0ZMETLER%C4%B0%20RAPORU.pdf>
- DİBDHGM, Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Din Hizmetleri Raporu 2018*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019. Erişim 6 Aralık 2023.
<https://dinhizmetleri.diyanet.gov.tr/Documents/2018%20D%C4%B0N%20H%C4%B0ZMETLER%C4%B0%20RAPORU.pdf>
- DİBDHGM, Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Din Hizmetleri Raporu 2019*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2019. Erişim 7 Aralık 2023.
<https://dinhizmetleri.diyanet.gov.tr/ResimKitapligi/2019%20Din%20Hizmetleri%20Raporu14102020.pdf>
- DİBDHGM, Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Din Hizmetleri Raporu 2020*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2020. Erişim 10 Aralık 2023.
<https://dinhizmetleri.diyanet.gov.tr/Documents/2020%20Din%20Hizmetleri%20Raporu.pdf>
- DİBDHGM, Diyanet İşleri Başkanlığı Din Hizmetleri Genel Müdürlüğü. *Din Hizmetleri Raporu 2021*. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2022. Erişim 12 Aralık 2023.

<https://dinhizmetleri.diyaret.gov.tr/ResimKitapligi/2021%20Din%20Hizmetleri%20Raporu%20kboyut.pdf>

DİBKGHK, Diyanet İşleri Başkanlığı Kuruluş ve Görevleri Hakkında Kanun. Türkiye: Diyanet İşleri Başkanlığı, 1965. Erişim 21 Mart 2025.

[https://hukukmusavirligi.diyaret.gov.tr/Documents/633%20\(703%20%C3%B6ncesi\).pdf](https://hukukmusavirligi.diyaret.gov.tr/Documents/633%20(703%20%C3%B6ncesi).pdf)

DİBGENÇÇYN, Diyanet İşleri Başkanlığı Gençlik Çalışmaları Yönergesi. Türkiye: Diyanet İşleri Başkanlığı, 2018. Erişim 5 Ekim 2023.

<https://hukukmusavirligi.diyaret.gov.tr/Documents/Diyanet%20%C4%B0%C5%9Fleri%20Ba%C5%9Fkanl%C4%B1%C4%9F%C4%B1%20Gen%C3%A7lik%20%C3%87al%C4%B1%C5%9Fmalar%C4%B1%20Y%C3%B6nergesi.pdf>

DİBİM, Diyanet İşleri Başkanlığı İstanbul Müftülüğü. *İstanbul Diyanet Gençlik 2022 Yılı Faaliyet Raporu*. İstanbul, 2022.

Ekici, Kübra Kamer. “Diyanet İşleri Başkanlığı Tarafından Uygulanan Gençliğe Değer Projesinin Din Eğitimi Kapsamında Değerlendirilmesi”, *Bartın Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi Dergisi* 17 (Haziran 2022), 38-60.

Gece, Senanur. *Diyanet İşleri Başkanlığı Gençlik Koordinatörlüğü Çalışmalarının Görevli Personel Görüşleri Doğrultusunda Değerlendirilmesi*. Amasya: Amasya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2024.

Gediz, Süleyman. *Kamu Hizmeti Olarak Rekreasyon Etkinlikleri Kapsamında Gençlik Hizmetleri ve Spor İl Müdürlükleri Batı Akdeniz Bölgesi Gençlik Merkezleri Analizi*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2012.

George, Darren - Mallery, Paul. *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference 17.0 Update*. Boston: Pearson, 2010.

Gül, Ali. “Diyanet Gençlik Merkezlerinde Yürütülen Değerler Eğitimi Çalışmalarının Öğretmen, Öğrenci, Veli ve Diyanet İşleri Başkanlığı Personeli Görüşleri Çerçevesinde İncelenmesi”. *Mevzu: Sosyal Bilimler Dergisi*, 10 (Eylül 2023), 543-583.

Karagöz, Ali. *Gençlik Merkezi Faaliyetlerine Katılan Bireylerin Beklenti ve Memnuniyet Düzeylerinin İncelenmesi: Kayseri İli Örneği*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2023.

Karasar, Niyazi. *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayıncılık, 2012.

Köylü, Mustafa - Oruç, Cemil. *Gençlik Dönemi Din Eğitimi*. Ankara: Nobel, 2023.

METK, Milli Eğitim Temel Kanunu. Resmî Gazete 14574 (24 Haziran 1973). Erişim 19 Mart 2024.

<https://www.mevzuat.gov.tr/mevzuat?MevzuatNo=1739&MevzuatTur=1&MevzuatTertip=5>

Özkan, Mehmet. *Gençlik Merkezlerinde Yapılan Faaliyetlere Katılan Bireylerin Memnuniyet Düzeylerinin İncelenmesi*. Burdur: Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2016.

Yıldız, Metin. *Belediyelere Ait Gençlik Merkezlerinde Etkinliklere Katılan Bireylerin Serbest Zaman Doyum Düzeyleri, Memnuniyet ve Beklenti Düzeylerinin İncelenmesi*. Elâzığ: Fırat Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, 2019.

Yüksel, Zeynep. “Gençlerin Dindarlık Algılarının Oluşmasında ve Din Eğitiminde Duyuşsal Düzey”. *Gençlik ve Din*. ed. Banu Gürer. 25-43. İstanbul: Kriter, 2022.